

Adımlar

İÇİNDEKİLER

Ziraî İstihsalın Geriliği

Doç. Dr. Behice S. Boran

Türkiye İktisat Tarihinde Feodalizm

Münir Belen

Gülle ve Bülbüle Dair (Şiir)

Suat Taşer

Şiirlerime Nasihat (Şiir)

Psikoloji ve Yeni Neslin Yetiştirilmesi

Doç. Dr. Muzaffer Ş. Başoğlu

Karadeniz Bölgesinde Toprak Meselesi

Halil Aytekin

Bir Balo (Hikâye)

Belir Sıtkı Kunt

Ayın içinden:

Fen Fakültesi ve Ankara Üniversitesi. — Almanyaya Gönderilecek Talebe Meselesi Etrafında Kopan Münakaşa. — Devlet Konservatuvarımızın Temsillerinden: Satılmış Nişanlı

Yayınlar

Klasiklerden Tercümeler: Don Juan ve Dr. Faustus - (M. S. Ercan). —

Adımları Beğeniyorsanız

Abone olunuz, Abone bulunuz.

Gelecek Sayılarımızda :

Durkheim-Ziya Gökalp Sosyolojisinin tenkidi

Değişen Sanatkâr tipi

Bugünkü Fransız Romancıları

Sanatta Konu meselesi

Modern Şehircilik Problemi

Ankaramızda Bugünkü Fikir Cereyanları

Umumi Kültür ve Meslek Seçimi

Modern Mimari Anlayışı

Gençliğin Sosyal Psikolojisi

Modanın, Radyonun, Sinemanın Sosyal Psikolojisi

Yaratılma Halinde Olan Dünya Edebiyatından Örnekler.

A D I M L A R

Sahibi ve Neşriyat Müdürü : Dr. Behice Sadık Boran

Abone : Altı aylığı 150 krş ; yıllıkı 300 krş.

Adres : Adımlar, Posta Kutusu 61, Ankara

Adımlar'a verilen yazılar basılsın basılmasın geri verilmez.

TÜSTAV

A D I M L A R

Aylık Fikir ve Kùltür Dergisi

YIL : I

Şubat 1944

Sayı : 10

Zirai İstihsalin Geriliğinin Sebepleri, Gelişmesinin Şartları

Dr. Behice S. BORAN

Ankara Üniversitesi

İnsan tarihinde binlerce yıl devam edip gelen iktisadî sistemi kökünden değış-tirmiş olan ve tarihte ilk defa, bugünün büyük sanayi ve ticaret ekonomisini yaratmış olan teknolojik değışmeler ilkin ziraat sahasında değil, sanayi sahasında meydana geldi; böyle olması da mukadderdi, zira içtimai tekâmülde sanai istih-sal zirai istihsalen daha sonra, daha ileri bir safhada belirmiş olduğundan, daha ileri bir istihsal şubesini temsil ediyordu.

Teknolojik ilerlemeler neticesinde sanayi ve ticaretin o zamana kadar misli görölmemiş şekilde gelişmesi, ziraatla sanayi ve ticaretin iktisadî yapıdaki mevkilerini değıştirdi. El sanayiinden daha ileri sanayiın mevcut olmadığı devirlerde en ileri cemiyetlerin bile yapısı zirai istihsale dayanıyordu; hâkim mülkiyet şekli toprakta; el sanayii daha ileri bir istihsal şubesini temsil etmekle beraber ekonomideki mevkii henüz zayıftı; hâkim bir durumda değildi. Teknolojik ilerlemeler neticesinde sanayiın gelişmesi, buna ve münakale ve muhabere vasıtalarındaki gelişmeğe dayanarak ticaretin daha da gelişmesi, ziraatin ise aynı derecede muvazi bir gelişme gösterememesi, ekonomi sisteminin bütününde sanayii hâkim, ziraati ise tâbi bir hale getirdi. Kapitalist istihsalen önceki devirde, zirai muntakalar büyük mikyasta

kendilerine yeter, kapalı, mahallî birliklerdi; yalnız kasabalar civarındaki köylerin kasabalarla bir derece bir bütünleşmesi, karşılıklı bağlarla bağlanması vardı. Sanayiın ve ticaretin gelişmesi zirai muntakaların ve zirai toplulukların bu kapalılığını kırdı, millî hudutlar içinde bütün memleketi içine alan bir iş bölümü sistemi belirdi ve bu sistemde köyler, sanayi için ham madde, şehirli nüfus için gıda maddeleri istihsal eden ve sanayi mamûlâtını şehirden alan açık muntakalar ve topluluklar haline geldi. Bu suretle ziraat sanayie bağlı, tâbi bir duruma girdi.

Böylece, sanayiın gelişmesi zirai istihsalı de kendi menfaatine, yani sanayiın ihtiyaçlarına uygun bir şekilde değıştirdi; fakat zirai istihsal sanayideki gelişmeye muvazi bir gelişme gösteremedi, sanayi ile eşit bir duruma erişmedi; zirai istihsal organizasyonu daha geri bir durumda kaldı ve sanayiın hâkimiyetine girdi. Feodal ekonomide zirai istihsal organizasyonu ve şartları el sanayiindeki duruma uygundu; her ikisinde de teknolojik seviye aynı idi: el aletleri ve organik enerji (insan kol kuvveti ve hayvan enerjisi); her ikisinde de iş bölümü ve farklılaşması gelişmemiş bir seviyede idi; ticareti ve sanayi sıkı kayıtlar altında tutan loncalar teşkilâtı feodal zirai hiyerarşisi, rütbeler silsilesi, gibi

hiyerarşikti; sanayi ve ticaret de ziraat gibi durgun, değişmez veya yavaş değişir, istikrarlı, sınırları dar iktisadi faaliyetler için teşkilâtlanmıştır. Aradaki uygunluğun belirtileri çoğaltılabilir. Kısacası, zirai ve sınaî istihsal şartları ve organizasyonu birbirine uygundu. Halbuki modern zamanlarda sınaî istihsalın sür'atle gelişmesi, ziraatin muvazî bir gelişme gösterememesi, aynı ekonomi içinde birbirinden farklı tekâmül dereceleri gösteren iki istihsal organizasyonunun yan yana bulunması neticesini doğurdu; bu aykırılık ta ekonomik-sosyal meselelere, zorluklara yol açtı. Sınaî istihsal ile zirai istihsal organizasyonunda meydana gelen bu aykırılık hangi noktalarda toplanıyor?

Aradaki fark sanayide teknolojik yeniliklerin yer alması ile başladı ve bugün de iki istihsal şubesi arasında teknik seviye farkları devam ediyor. Sanayi büyük mikyasta makineleşmiştir; el aletleri ve organik enerji yerini gittikçe artan derecede makineye ve buhar, elektrik, benzin gibi inorganik enerjiye bırakmıştır. Ziraatte ise el aletleri ve organik enerji hâkim olmakta devam etti, Amerika gibi tekniği çok ileri bir cemiyette bile bu harp yıllarına kadar (bugünkü vaziyeti bilmiyoruz) ziraatin makineleşmesi sanayiın çok gerisinde idi.

Teknik ilerleme ile ilişik olarak sanayide işbölümü son derece ileridir; büyük istihsal birliklerinde her bir işçi ve her birinin gördüğü iş, büyük bir çarkın bir dişi gibidir; her müstahsilin kendi başına çalışması yerine, birarada bir teşkilât içinde çalışmak belirmiştir. Bu işbölümü hem bilfiil istihsal faaliyetlerinde — fabrikada — hem istihsalin idaresinde ve teşkilâtlanmasında — ofis işlerinde — belirmiş ve gelişmiştir. Eski kasaba ekonomisinde usta kendi dükkânında hem istihsal vasıtalarının mülkiyetine sahipti, hem istihsalı kontrol ve idare ederdi, hem de çırak ve kalfaları ile beraber bilfiil istihsalde

bulunurdu; halbuki kapitalist istihsalın aldığı son şekilde ihtisal vasıtalarının mülkiyeti (sermayedar), istihsalı mülkiyet sahibi veya sahipleri namına idare ve tanzim edenler (direktörler, teknik şefler) ve bilfiil istihsal faaliyetlerinde bulunanlar (işçiler) birbirinden farklılaşmış ve son iki zümrenin gördüğü işler de kendi sahalarda teferuatlı işbölümüne tâbi olmuştur. Ziraatte ise umumiyetle bu farklılaşma görülmez; çiftçi, ya toprağın sahibi, ya kiracısı olarak hem istihsal vasıtalarını ve kaynaklarını işletmek hakkına maliktir, hem bilfiil istihsalı tanzim ve kontrol eder, hem de çok zaman kendisi de ailesi âzası ve tuttuğu işçilerle toprak işlerinde filen çalışır. Ve görülen işler de fazla farklılaşmış, bölünmüş değildir.

Bu iki şarta bağh olarak (bütün şartlar birbirine bağhıdır) sanayi organizasyonu çok rasyonelleşmiştir, yani teşkilât ve işlerin görülmesi şekli fonksiyona en uygun bir şekle konmuştur; varılmak istenen gayelere en az zaman, emek, para sarfı ile en verimli yoldan gidilmek istenir. Sınaî istihsal ilmi bilginin tatbikine dayanır. Ziraatte ise gelenek, eskidenberi devam eden, alışılmış usuller halâ hâkim bir rol oynarlar; ilmi bilginin verileri büyük mikyasta, şuurlu bir surette tatbik edilmez; çiftçi, ziraat tahsili görmüş, ihtisallaşmış bir müstahsil değildir. Sanayi birliklerinin başında bulunanlar piyasanın durumuna, kendi istihsal şubelerindeki ve umumî iktisadî vaziyetteki şartlara gayet hassastırlar ve vaziyetin icaplarına göre tedbir ahrlar; çiftçi ise bir yıldan diğerine aynı mahsulleri kabil olduğu kadar çok miktarda yetiştirmekte devam eder; vaziyete göre istihsalını çabuk ve kolayca ayarlayamaz.

Sanayi organizasyonu gittikçe büyük birlikler halinde temerküz etmektedir. Modern tekniğin icaplarından olarak sınaî istihsal birlikleri büyüyor; çok pahalıya malolan fabrika tesisatı, makineleşme,

ancak büyük birlikler halinde, çok işçi kullanarak istihsalde bulunulursa masraflarını koruyabiliyor; istihsal fazla olunca, istihsal edilen madde başına düşen maliyet fiyatı azalıyor. 1923 te Amerika Birleşik Cumhuriyetlerinde sanayi müesseselerinin ancak yüzde 4'ü 250 den fazla işçi kullanıyordu, fakat yüzde 4 ü teşkil eden bu müesseselerde bütün işçi sayısının yarısından fazlası çalışıyordu. (1) Sanayide temerküz yalnız istihsal birliklerinin büyümesi şeklinde de belirmiyor, daha mühimi, idare ve kontrolde temerküzdür; her biri binlerce işçi kullanan fabrikaların birkaçı birden bir şirketin eline geçiyor, o da diğer benzer şirketlerle birlikte diğer üçüncü bir şirketin veya bankanın eline geçiyor; bu suretle muhtelif istihsal birliklerinin idare ve kontrolü bir elde toplanmış oluyor. Fakat bu toplanma ve birleşme bütün ekonomiyi içine alacak kadar olmuyor ve kapitalist rekabet dev teşekküller olan korporasyonlar, tröstler arasında devam ediyor. Ziraatte ise sanayiye nisbetle küçük mülkiyet hâkimdir. 1929 da Birleşik Cumhuriyetlerde çiftliklerin yüzde 99,1 i toprak sahipleri veya kiracıları tarafından işletiliyordu, yüzde 0,9 u ise "idareci" ler (managers) tarafından işletilen büyük ziraî işletmelerdi. Ziraat dağınık, daha başı boş bir durumdadır; sanayi ise, umumiyetinde başı boş ve plansız olmakla beraber, daha büyük birlikler halinde teşkilâtlandığından, her bir istihsal birimi şurlu bir teşkilâta, planlı, hesaplı bir işleyişe tâbidir.

Bu durumda ziraat sanayi ile rekabet edemiyor; ziraat sanayiye tâbidir, iptidai madde ve gıda maddeleri yetiştirir, fakat memleketin ihtiyacına göre sanayi ve ziraat istihsalı planlaştırılmamış olduğundan ziraat, sanayiye ve şehirli müstehliklerin ihtiyaçlarına göre istihsalını ayarlayamaz. Sanayi ile münasebette ziraat mütema-

diyen alta gider ve müzmin bir ziraî istihsal problemi belirir; ziraî ekonomi daimi surette bir çöküntü (depression) durumunda kalır. Birinci Cihan Harbinden sonra Amerikanın en müreffeh yıllarında, artık iktisadî buhranların olmayacağına inanmaya başladıkları, şimdi "bin dokuz yüz yirmilerin altın yılları" diye bahsettikleri yıllarda bile ziraî vaziyet kötü idi ve ziraatin kalkındırılması devletin karşılaştığı mühim meselelerden biri idi. (1929 da Amerika sanayi fiyatların ziraat mahsulleri fiyatlarına nisbeti 100/85 idi).

Sanayi istihsal ile ziraî istihsal durumları arasındaki umumî farkları tesbit ettikten sonra şunu hatırlatalım ki, sanayi değişmiş, ziraat ise yerinde saymış değildir; ziraat sanayideki gelişmeye muvazi ve eşit bir gelişme göstermemiştir, dedik. Eğer ziraatte de bir değişme ve gelişme olmasaydı, büyük şehirler nüfusunun beslenmesi, ve büyük nüfus zümrelerinin topraktan koparak şehirlere göçmesi mümkün olmazdı. Yukarıdaki misallere uygun olarak yine A. B. Cumhuriyetlerindeki vaziyete bakarsak, 1919 ile 1926 yılları zarfında ekilen saha 13-14 milyon dönüm eksildiği halde ziraî istihsal artmıştır (1917-1921 de % 5 bir artış); ziraat işçisinin verimliliği de % 15 artmıştır; ekilen arazinin azalmasına rağmen istihsalın artışı ziraatte makinenin, ileri tekniğin tatbiki ile olmuştur. Ziraatte büyük birlikler, işletmeler de belirmiştir; yukarıda işaret ettiğimiz gibi 1929 da ziraî işletmelerin yüzde 0,9 u (yani 55889 işletme) «managers» tarafından idare edilen büyük çiftliklerdi ve bunların ortalama istihsalı çiftlik başına 7000 dolar, diğer çiftliklerin ise ortalama istihsalı 1850 dolardı. Daha sonraki senelerde de küçük toprak sahiplerinin topraklarını kaybetmeleri ve bu toprakların büyük korporasyonlar veya bankalar tarafından makineleşmiş, rasyonel ziraat usulleriyle işletilmesi keyfiyeti fazlaştı. Ama ziraatin bu yolda inkişafı sosyal gayeler bakımından istenecek bir istikamet değildir.

(1) Recent Economic Trends, vol. 1, II. Amerika Birleşik Cumhuriyetlerine ait bütün rakamlar bu eserden alınmıştır.

Sanayiın yukarıda kısaca anlattığımız yonde ve şekilde gelişmesi nasıl sanayide ve sanayiın toplandığı şehirlerde büyük iktisadi-sosyal meseleler doğurmaktan geri kalmadıysa, ziraatin de kapitalist sistemde makineleşmesi, rasyonelleşmesi büyük nüfus zümrelerinin refahı, hatta hayatı bahasına oldu. Kaliforniyada, fabrikalar gibi ileri teknikle, idari temerküzle işletilen büyük ziraî işletmeler meydana gelmiş, cenup eyaletlerinin bir kısmı da korporasyonların ve bankaların kontrolünde büyük işletmeler haline gelmekte... Ama bu yüzbinlerce çiftçinin gezici ziraat işçisi haline gelmesi, sefaletle düşmesi pahasına oluyor. Daha önceki sayılarımızda bahsettiğimiz büyük Amerikan romancısı Steinbeck, «Gazep üzümleri» adlı eserinde yarım milyon insanın topraklarını kaybederek nasıl yollara döküldüğünü bütün fecaati ile anlatıyor.

Şuhalde ne yapmalı? Eski, geri, küçük, ziraat işletmeleri vaziyetine mi dönmeli, veya kendi memleketimize tatbik edersek, mevcut geri, küçük ziraat işletmeleri durumunu muhafaza etmeye mi çalışmalı? Geri dönmek ne istenilecek bir şeydir ne de buna imkân vardır; zira geriye gitmeğe çalışmak akıntıya, tekâmül akıntısına karşı kürek çekmektir; gidilemez. Nasıl büyük sanayiın doğurduğu problemlerden dolayı geriye, el sanayi, lonca teşkilâtı seviyesine dönmek istenemezse ve mümkün değilse, ziraat için de vaziyet aynıdır. Geriye değil, ileriye giderek meseleleri halletmek gerekir. Yapılacak şey, sanayideki organizasyonu olduğu gibi ziratte meydana getirmek değildir, fakat her ikisine de tekniğin ilerlemesine uygun olan yeni bir organizasyon şekli vermektedir ve bunu yaparken sanayi ile ziraat arasındaki aykırılığı kaldırmak, ikisini de aynı prensipler, şartlar üzerine kurmaktır.

Sanayi ve ziraat durumlarındaki aykırılık bizim memleketimizde de vardır ve çaresine bakılmıyacak olursa bu aykırılık

çoğalır da. Büyük sanayimizi en yeni, ileri teknikle dayandırarak kurduk ve kurmakta devam etmek mecburiyetindeyiz; fakat ziraatımız halâ büyük mikyasta kara sapana dayanmakta devam ediyor; sapanın bırakıldığı yerlerde de öküzlerin çektiği pulluktan öteye gidilmemiştir. Son yıllarda devletin getirtmekte olduğu ziraat makineleri doğru istikamette yapılan işlerde debu makineler ihtiyacı karşılamaktan henüz uzaktır. Sanayi gelişmemizi nasıl el âletleri, kol kuvveti ile başaramazsak, ziraî kalkınma da sapan veya pulluk ile başarılamaz. İleri tekniği istihsal şubelerimizin hepsinde aynı derecede kullanmalıyız. Fakat, yeni, büyük sanayimizi kurarken iktisadî liberalizm yoluna sapmadık; anavatani olan Avrupa da devrini artık yaşamış olan bu iktisadî siyasetin bugünün ve bizim şartlarımıza uygun olmadığını gördük ve sanayi kuruluşumuzda devletçilik yoluna girdik. Ziraî kalkınmamızı da iktisadî liberalizm yolu ile başaramayız. Elde edilmesi gereken gaye sadece ziraî istihsalın artması, toprağın ileri teknikle işletilmesi değildir; geniş köylü kitlelerini toprak sahiplerinin emrine tâbi gezici işçi haline getirecek, ve büyük toprak sahiplerinin kesesini doldurup çiftliklerini daha büyütecek bir şekilde ziraatin teşkilatlanması ve makineleşmesi halkçılık umdemize uygun değildir. Ziraatin modernleşmesini, makineleşmesini, yeniden teşkilatlanmasını köylü kitleleri lehine olmak başarmak mecburiyetindeyiz. Karşılaştığımız vaziyet şudur: (1) ziraî kalkınmayı sağlamak için modern tekniği, makineyi ziraate getirmek lâzımdır; (2) modern teknik, makineleşmiş istihsal ancak büyük işletmelere tatbik edilebilir, bizim köylü toprak işletmeleri ise çok küçüktür; (3) fakat işletmelerin büyümesi lâzımdır diye toprağın büyük çiftlik sahibi küçük bir sermayedar gurubu elinde toplanmasına, köylü kitlelerinin bunların emrinde işçi haline gelmesine razı olamayız, zira bu halkın

zararınadır ve benzer bir sermaye temerküzü gösteren Garp sanayiinin doğurduğu meselelerin ziraatte de belirmesi demek olacaktır. Bugünkü şartlarımız altında, bu zirai meseleyi köylü kitleler lehine olarak haletmek için neler yapılabilir? Burada bahsetmek istediğimiz uzunca bir istikbal için bir program değil, bugün derhal yapılabilecek bazı işlerdir:

1. Devletin elinde olan toprakları topraksız köylüye dağıtmak ve toprağın küçük mülkiyet sahibi köylünün elinden çıkıp, büyük mülkiyet sahiplerinin elinde toplanmasına mani olmak için bir ferdin sahip olabileceği toprak miktarına bir sınır koymak.

2. Ferdi köylü işletmeleri modern tekniği ve makineyi kendi başlarına tatbik edemeyeceği için her köyü bütün bir istihsal birliği addetmek ve köydeki müstahsilleri teşkilâtlandırmak, aralarında kooperatif bir istihsal teşkilâtı kurmak. Köyler de bölge birlikleri halinde teşkilâtlanabilir ve her birliğe gereken zirai makine ve zirai mütehasşıs lar temin edilebilir.

3. Kurulacak istihsal kooperatiflerinin ve bunları tamamlayacak satış ve kredi kooperatiflerinin büyük toprak sahibi ağaların, eşrafın kontrolüne geçmesine, onlar lehine, küçük köylü aleyhine işletilmesine mâni olmak için devletin tedbirler alması ve küçük ve orta sınıf

köylüyü tutarak bu teşekkülleri sıkı mü-rakabe altında bulundurması.

4. Bugün mevcut olan devlet ziraat işletmelerini en ileri teknik ve teşkilâtla geliştirmek, bu işletmeler üstündeki nüfus topluluklarının sosyal ve kültürel hayatını da teşkilâtlandırmak, yükselmek; bu işletmeleri örnek zirai topluluklar haline getirmek. Bu suretle devlet ziraat işletmeleri ziraatimizin daha ileri safhalara doğru gelişmesinde örnek, önderlik vazifelerini göreceklere.

Bu zirai kalkınma ve teşkilâtlanma faaliyetine bağlı olarak, plânlı ve ahenktar bir surette tatbik edilecek maarif, sıhhat, sosyal yardım, kültür müesseseleri teşkilâtımız ve siyasetimiz de verimli olacak, köy kalkınması devamımız halledilmek yoluna girecektir. Köyle şehir arasındaki sosyal hayat, sosyal değer, kültür seviyesi farkları iktisadî temellerindeki anlatığımız farklardan ileri gelir; köylünün geriliği, muhafazakârlığı fitrî değildir; ekonomik-sosyal şartları değiştiren, bu vasıflar da değişecektir. Köy kalkınması ancak hem iktisadî hem kültürel bünye bir arada ele alınarak, hem sanayi hem ziraat birarada ele alınıp müsterek prensipler ve şartlar üzerine kurularak başarılabilir; parçacı, yamama köy kalkınması görüşlerine karşı bütüncü ve sosyal gerçeklere, realiteye uygun olarak ileri sürdüğümüz görüş budur.

TÜSTAV

Türkiye İktisat Tarihinin Ana Hatları: Feodalizm Merhalesi

Münir Belen

Türkiye iktisat tarihinin, Osmanlı feodalizminden itibaren bugüne kadar geçirdiği seyri, makaleler serisi halinde okuyucularımıza sunuyoruz. Bu yazıda, Türkiye feodalizminin Tanzimata kadar olan kısmının ana hatlarını belirtecek ve gelecek yazılarımızda bu rejimin yıkılışı ve Türkiyenin kapitalist âleme nasıl tâbi oluş yolunu tuttuğunu, iç ve dış tezatlarını, bu vadiye cereyan eden mücadelelere temas ederek bugünkü durumumuzu hazırhyan tarihi seyri hütlâsa edecek ve bugünkü iktisadî meselelerimize temas ederek tarihimizin ana seyrini anlatmağa çalışacağız.

Türkiyemizin iktisadî bünyesi diğer memleketlerin bünyesi gibi kendisine mahsus bir tekâmül seyri gösterir. Türkiyemizin hususî şartları ile başka ülkelerin şartları arasında iktisat ilmi ve tarihi bakımından müşterek vasıflar ve kanunilik vardır. Muhtelif ülkelere ait hususiyetleri müşterek ana vasıflar bakımından tetkik ettiğimiz zaman birbirine aynı kanunî şartlar dahilinde çok yaklaşan ve birleşen neticelere varmağa ve böylece mukayese etmeğe imkân hasıl olur. İstihsal münasebetleriyle istihsal kuvvetleri arasında tekâmül bakımından bu cemiyetlerin durumlarını incelediğimiz zaman bu karakter birliğini yakalamak birden kolaylaşır.

Feodalizm, küçük, mahallî devrinin dinî hukukî kadrosu içinde boğulmuş ve dondurulmuş, ziraat sahasında toprağı işliyen köylünün mülkiyet hakları hâkim siyasî unsurun istismarına göre tahdit edilmiş, basit teknikli küçük el senayiini esnaf teşekkülleri etrafında toplamış, im-hisar ve tahdit usullerle bütün iktisadî

faaliyeti yerinde saymağa mahkûm etmiş ve muhtelif mıntakalar arasında zor şartlar içinde mübadeleye pekaz imkân veren ve hâkim siyasî kuvvetin menfaatlerine göre bütün bu sahaların istismarını sağlayan geri bir iktisat sistemi olarak tarif edebiliriz.

Bu sistemde bütün istihsal vasıtaları derebeyinin mülkiyetinde olmasına rağmen azlıkta kalan hususî mülkiyet te mevcuttu. Bu şartlar dahilinde istismar edenlerle edilenler arasındaki mücadele feodal rejimin ana vasfını teşkil etmektedir. Şark ve Garp feodal cemiyetleri, hâkim siyasî unsurların tenevvilleri, durumları bakımından ayrılıklar gösterirse de yukarıdaki tarifimizde temas ettiğimiz müşterek vasıflar vardır. Garp feodalizminde muhtelif bölgeleri ayrı ayrı ellerinde bulunduran beyler (seigneurs) vardı. Osmanlılarda, istilâ edilen topraklarda fetihten önce mevcut olan istihsal, toprak istismarı münasebetleri aynen muhafaza edilerek bu toprakları ellerinde bulunduran derebeylerin yerine sultan ve onun da kendi yerine tayin ettiği kinse gelmişti. Evvelce derebeyle köylü arasında zımnen devam ettiği farzolanın mukavelede derebeyinin yerini sultan olarak bütün bu toprakların sahibi olmuştur; bu topraklara mirî arazi adı veriliyordu.

Böylece merkezileşen teskilât içinde hiyerarşik, "basamaklı", bir feodal zümre meydana gelmiş, sultan adına ve ondan aldığı selâhiyetle menfaatlenmeğe başlamıştı. Bu merkezleşme sarkta çok milletli devletlerde olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğunda da daha feodalizm dağınıklığı

giderilmeden ve kapitalist millî bir devlet kurulmadan önce doğagelen hususî feodal bir tiptir; bu merkezî devletin kurulmasına sebep kârîl ve kazançlı istilâ harplerinin sıralanıp devam etmiş olmasıdır. Garpta ise toprak senyörün esas mülkiyetinde kalmıştı; üzerinde çalışan köylünün bu topraktan sebepsiz ayrılmaya hiç hakkı yoktu. Köylüler istihsal ettikleri mahsullerinin yüzde 10-75 ne kadar mühim bir kısmını "sahibi arz" addolunan derebeye vermek zorunda idiler. Bu mecburiyet, dinî hukuk (droits canoniques) ile teyit edilmmişti.

Osmanlı İmparatorluğunda sultanın (merkezî feodalın) toprak üzerinde geniş hakları vardı. Bu haklar köklerini eski islâmî hak kaidelerinden ibaret olan şer'î ve istilânın ortaya koyduğu şartlardan doğan ve adına "örfî" denilen iki hukuk sisteminden alıyordu. Garpta olduğu gibi köylünün, mülkiyeti siyâsî zümreye atfolunan bu mirî topraklar üzerinde mülkiyet hakkı yoktu. Büyük hizmetlerde bulunmuş paşalar, kumandanlar ve evliya sülalesinden ibaret olan timar, zeamet ve has erbabı sultanın mirî topraklarının varidatının mühim bir kısmını almakta ve aldıkları varidat nisbetinde padişaha mücehhez asker vermek zorunda idiler. Bu topraklar kaydı hayat şartıyla ve sülalelerin devamı müddetince fermanla verilirdi. İstihsal olunan toprak mahsulünün mühim bir kısmını teşkil eden "resmî çift" i, veya daha sonra öşür adı verilen miktarı sipahiye — beye — vermek zorunda idiler. Ayrıca angarya ve fermanların ihdas ettiği vesilelerle türlü vergiler verilirdi. Bu miktar bazan mahsulün yarısını bile tecavüz ederdi. Toprak köylüye verilirken "icarei muaccele" ve "resmî tapu" adıyla mühim bir miktar para alınırdı; ve bu miktar, sayıları pek az bulunan hususî mülklerin satış bedellerine yakındı. Timar, zeamet ve has erbabı ile mukaddes sülalelere mensup olanlar (Hacı Bektaş ve

Mevlâna sülaleleri gibi) ve istilâ edilen yerlerde feodal hukuku ifa eden gayri müslüm ve arap derebeyleri (voyvodalar ve arap şeyhleri) örfî hukuk kaidelerine tâbî tutuluyordu. Bunların toprak üzerindeki hakları şer'î intikal hukuku olan "ferâiz" kaidelerine tâbî değildi. Örfî hukuka göre derebeylik hakları büyük evlâda kalırdı.

Toprak işletme birliğinin muhafazası bakımından toprak intikali meselelerinde müstahsil köylü hakkında da ferâiz kaideleri tatbik edilmezdi. Kardeşten öteye toprak intikal etmezdi; kardeşin yokluğu halinde sipahi (bey) toprağı dilediğine vermekte muhtar kalırdı. İmparatorluğun ilk devrelerinde istilâ edilen arazideki serf'lere beylik eden feodaller beyliklerini muhafaza ve müslüman hukukunun kendilerine verdiği imkânlardan istifade etmek, "cizye" ve "haraç" tan kurtulmak için müslüman olmuşlardı.

İmparatorlukta zaman zaman malî darlıklar yüzünden yapılan müsadelerle karşı muhafaza ve idame maksadı ile güçle tesis edilebilen hususî mülkleri vakıf haline getirmek yolu tutulmuştu. Dinî maksatları ve evlât ve onların nesillerinin refahını istihdaf eden vakıflar her türlü tekâlüften muaf tutuluyordu. Hukukan ilâhî maksatlara tahsis edilmiş olan vakıflar böylece satılamaz bir hale gelmişlerdi ve böylece bu toprakların verasetleri teminat altına alınmış bulunuyordu. Tesis edilen vakıfların çoğalması ve bu mülklerin satılamazlığı Tanzimata doğru mühim içtimai engeller doğurmuş ve bilâhare bu meselenin halli için şer'î formüller aranmıştı. Bozulan arazi sistemi ve evkaf hakkında tanzimattan sonra kanunlar nesredilmişti. Bu suretle feodal arazi meseleleri yeni şekiller alıyordu. Bu meseleye bilâhare temas edeceğiz.

İstilâların azalması, mağlubîyetlerin tevatüsü sebebi ile talanların kesilmesi padişah ve beyleri hülâsa bütün devlet me-

kanizmasını müşkül mevkie düşürmüştü. Bu açığı kapamak maksadı ile köylü mutaddan daha fazla soyulmağa başlanmıştı. Mutad vergilenden mada mevzusunuz, matrahsız köy başına rastgele yapılan ve adına «tekâlifî örfiye» denilen yeni vergilerle bu soygun kuvvetlenmişti. Tanzimat iş olarak aşarın ve vergilerin islâhını ele almıştı.

Fransız ansiklopedisti Volny, Halep arazi tahrirlerinde 4 500'e varan köylerin 18 inci asrın sonunda 3 200'e kadar düşüğünü, bir çeşit jandarmaya benzeyen askerlerden mürekkep «levant»lerin köylüleri «yağ isterim, yumurta isterim, para isterim» gibi vesilelerle soyduklarını uzun uzun anlatmaktadır. Boşalan köylerin yerini ölü toprakların aldığı bu devrede, mirî arazi üzerinde hususî büyük çiftliklerin doğduğunu görüyoruz. Bu devirde siyasi buhranlar yüzünden bazı mirî topraklar büyük paralar mukabilinde hususî mülk olarak tefviz edilmeğe başlanmıştı; beyliği, sipahiliği, babadan oğula intikal eden bu arazi üzerinde hemen hemen tam mülkiyet ve istismar haklarını böylece edinen «ayan» ile fakir köylü arasında iktimai tezatlara kuvvetlenmişti. İkinci Mahmut devrinde Rumeli Ayamı siyasi bir kuvvet olarak devlet işlerine müdahale etmiş ve Alemdar Mustafa paşa padişahla «senedi ittifak» adlı bir hukuk beyannamesi imzalamıştı.

Osmanlı İmparatorluğunda adına «reaya» (sürü) denilen ve her türlü soyguna maruz halk kitelsi vergilerden mada türlü angaryelerle soyuluyor, ezilen köylülerle ufak beylerin büyük beylere, paşalara ve padişaha karşı isyanları bütün İmparatorluk tarihi boyunca devam etmişti. Celâli hareketleri adı verilen bu köylü ayaklanmaları, o zamanların zayıf olan şehirlerinin ileri inkılâpçı sınıflarının önderliğinden mahrum bulunmaları yüzünden kanlı ve ağır mağlubiyetlerle devam etmişti. Balkan memleketlerinde

fakir köylülerin Türk beylerine ve kendi ırkdaş ve dindaslarından mürekkep çorbacı feodallerine karşı mücadeleleri, din ve kültür ayrılıkları hasebile, dışardan, Garpten aldıkları ilhamlarla millî mücadelelerinin nüvelerini teşkil ediyordu.

Ticaret hayatına gince:

Büyük şehirlerde, limanlarda, İmparatorluğun her köşesinden, Hintten, Çinden ve Avrupanın en uzak yerlerinden nadide kıymetli mallarla pahalı toprak mahsullerini kervanlarla getirip feodal istismarcılara satan oldukça ehemmiyetli bir tüccar zümresi vardı. Hint deniz yolunun henüz bilinmediği tarihlerde büyük ticaret yollarının İmparatorluktan geçtiği devirlerde bu ticari sınıfın daha mühim bir mevkii vardı. Şehirlerde gümrük işlerinin iltizamını ellerinde bulunduran büyük tüccar ve sarrafların zenginlikleri Garpta ticaret kapitalizminin inkisafına muvazî olarak artmakta idi. Umumiyetle hiristiyân reayadan mürekkep olan bu tüccarlar, kapitülasyonların verdiği fırsatlarla ticaretini yaptıkları ecnebî devletlerin himayesine mazhar olmuşlardır. İmparatorluğun reayası kalarak, bu devletlerin mahmî tabası haline gelmişlerdi; bu suretle, İmparatorluğun, ticaretin inkisafına imkân vermiyen müsadere ve buna benzer yolsuz hareketlerinden kendilerini korumak istemişlerdi. Daha sonra genişleyen bu zümre bir sürü gaile ve islâhat vesilesi olarak emperyalist devletlerin işine yaramıştır.

Feodal sistem ticareti de mühim ve sıkı kayıtlara tâbi tutmuştu. Büyük menfaatler ve hediye mukabilinde elde edilen fermanları haiz olmıyan kimseler ticaret yapamazlardı. Padişah tarafından tüccarlara ve bu tüccarların müstahdemlerine verilen fermanlar kervanların geçtikleri ve ticaret faaliyetinin cereyan ettiği yerlerin muhakeme sicillerine kaydedilirdi. 18 inci asrın sonunda hiristiyân reaya tüccarlarına berath Hint ve Avrupa

tüccarı adı veriliyordu. Müslüman Türk tüccarlarına da "hayriye" deniliyordu. Ticari mübadele de dahili gümrüklerle esashi bir takyit ve tahdide tâbi idi. "Amediye", "reftiye", "masdariye", "resmi harç", adı altında alınan vergiler malların kıymetlerinin yüzde ellisini buluyordu. İstanbul'dan Ankaraya kadar 7-8 yerde gümrük mecburiyeti vardı; bu gümrükler oradaki bey tarafından sultan namına alınır.

Osmanlı İmparatorluğunun şehirlerinde, usta ellerde yapılan ve Garptaki emsalinden üstün, ileri bir el-tezgâh sanayii vardı. İmal sırları loncaların ananeci ve gizli çerçevesi içinde saklanan bu sanayi pamuklu renkli bezler, çuha, şal, halı, kilim, cam, seramik, saraç mamûlleri Garp Avrupasına ihracat yapabiliyordu. Bilhassa halktan ziyade derebey konakları, saraylar için imalâtta bulunan esnaf loncaları etrafında birleştirilmiş ve loncalar dışında esnaflık ve san'atkârlığın icrası yasak edilerek sanayi faaliyeti de böylece tahdit ve takyit edilmişti. Her esnafın ayrı bir loncası vardı. Bu loncaların umumî ve hususî mahalleri, idare hususunda kendilerine tevdi edilmiş usta ve ihtiyar heyetleri vardı. Ayrıca loncaların yardım sandıkları, bütün esnafa müşterek orta malları vardı. Loncaların başında şeyh, nakib ve yiğit başı adı verilen reisleri vardı. Loncalar esnafa ait müşterek işleri tedvir, esnaf arasındaki ihtilâfları hal, imâlâtı tayin eden usullere göre idame ve yapılan mallarda aranan gerekli vasıfları tayin ederlerdi. Bu vasıflar, "feodal standardizasyon" dışında yapılan malların men'ini kadından talep ederlerdi. İmparatorluğun ilk asırlarında loncalar "sunufu fütuvvet" tarikinin tesiri altında kalmış bir teşekkül idi. Her esnaf zümresi bir pirin etrafında toplanmıştı. Medrese taassubuna nazaran daha geniş olan sufi mezheplerin tesiri altında kalan loncaların layık bir mahiyeti aldığını görüyoruz. Hristiyan ve müslüman esnaf sonraları

aynı loncalarda birleşiyor ve şeyhin adı "yiğit başı" olarak değişmiş bulunuyordu. Sonraları bu teşkilâtta şeyhlik ve yiğit başılık ekber evlâda intikal eden, esnafı soyan bir hal almıştı. 18 inci asırda dinî taassubun kuvvetlenmesi üzerine müslüman ve hristiyan loncaların ayrıldığını görüyoruz.

Bizde loncalar, Garpta olduğu gibi, siyasi bir muhtariyet sahibi olamamışlar, daima sultanın adına kadının mürakabesi altında kalmışlardı. San'at ve ticaretin icrasını tahdit eden diğer bir engel de gediklerdi. Gedik muayyen bir mahalde (gayrı menkule bağlı aynı bir hak olarak) san'at ce ticaretle istigal etmek veya her nerede olursa bir san'atı icraya hakkı olduğunu mübeyyin "höcceti" haiz olmak sureti ile "müstakar" ve "havaî" olmak üzere iki kısma ayrılırdı.

Piyasaya arz edilen malların tesbit edilen vasıflara göre yapıp yapılmadığını sultan namına kontrol etmeğe kadının geniş selâhiyeti vardı. Loncaların dar kadrosu içinde imâl edilen mallar, evsaf bakımından kontrol edildikten sonra mühürlenir ve kadı tarafından narh kanunlarına göre narhları mürakabe edilirdi. İthalât mallarından "resmi damga" adıyla bir vergi alınır. İstanbul'da bu işler "ihtisab" (belediye teşkilâtı) tarafından idare edilirdi. Kadılar alınan ögrün pazarlara arzında devlet malîyesi bakımından kıymetlendirilmesi için sultan adına azami fiyatını tesbit ile narhlara bağlardı. Hülâsa feodal sistemin idamesi için, arazi meselelerini, ticareti, sanayi, pazarları mürakabe de kadının geniş selâhiyeti vardı. Bu husus' şer'î hukuk kaideleri dışında örfî kanunnameler halinde birleştirilmişti.

Devlet teşkilâtı, ilim ve fen bu aile bünye şartlarına göre teşekkül etmişti. İmparatorlukta loncalar dışında ilk sanayi kapitalizminin nüvesini teşkil eden manüfaktürler de vardı. 16-17 inci asırlarda Bursada 40-50 tezgâhlı ipekli "kârhane-

leri" vardı. Dahili feodal şartların ve istismarın kuvvetlenmesi bu nüvelerin inkişafına mani olmuştu. Bu devirde ilim dinin kötü iskolastığı içinde bocalıyor, bir terakki göstermiyordu. Bu Ortaçağ alt bünyesi üstünde ilim islâm dininin iskolastığı içinde bocalıyordu. Fatih ve Kanuni zamanlarında kazandığı ileriliği bile 17-18 inci asırlarda kapanan içtihat kapısının kapanması ile yerinde sayacak kadar mihlandırılmış bulunuyordu. Fatih ve Kanuni devirlerinde medreselerde riyaziye, tıp ve kozmografyaya yer verilmekteyken daha sonraları medreseler yalnız arap dili, fıkıh (islâm hukuku), kelâm tedrisatı ile meşgul olmaya başlamışlardı. Bütün ilim faaliyetleri eski surî mantığın tatbikatından başka bir şey değildi. Osmanlı cemiyetinde iktisaden ilerliyen öncü bir sınıf bulunmadığı için buna bel veren fikir hareketleri doğmamıştı. Tokatlı Lütfi gibi ileri ilim adamları, feodalizmin taassubuna karşı gelen 60 medreseli matbu kitap okudukları için idam edilmişlerdi. Evliya Çelebi ve Kâtip Çelebi gibi ileri âlimler zamanlarına göre fikri ilerilikler göstermişlerdi. Kâtip Çelebi (Mizanı Hak) adlı ese-

rinin onuncu sahifesinde anlattığı vechile Fatih'in kurduğu sekiz medresede hasiyet tefsir, şerhi mevafık gibi şeyler okutuluyordu. Bu ilimler müsbet ilimlere karşı müsbet olmayan ilim ve fenlerin müdafaa-ı mahiyetinde olması hasebi ile bu ilimleri bilmek iktiza ediyordu. Bu bahislerin felsefiyat olması hasebi ile okutulması menedilmişti. Dört yüz bin liraya mal olmuş olan Taklîdî'nin rasathanesi yıldızların harekâtını tetkik etmek, zelzele ve belâları mucip olacağı fetvası ile yaktırılmıştı, Hristiyan, Müslüman ve taşralı halkın kıyasfetlerinin bile takyit ve tayin edilmiş bulunduğu bu feodal şartlar dahilinde Garptaki ümanist hareketlerin İmparatorlukta meydana gelmesine imkân yoktu.

Gelecek yazılarımızda tanzimata kadar iktisadi sistemin istihale ve tahavvüllerini, Garp sanayi inkılâbının yıkıcı tesirlerini, ve buna karşı alınan tedbirleri, artıkları bugün bile bir içtimai engel olan derebeylerin geçirdiği hukuki istihaleleri ve 1838-1908 seneleri zarfında yarı müstemele oluş seyrini, 1908-1923, 1923 ten bugüne kadar olan devreyi tetkik edeceğiz.

TÜSTAV

Güle ve Bülbüle Dair

Suat TAŞER

Gül hikâyesi meşhurdur,
Gülden daha meşhur bir hikâye:
Rivayetin rivayetine göre
Güller gülistanda gülerken
bir kenarda dertli bir bülbül varmış,
güle aşık olmuş bülbül
ağlarmış.

Bülbül ağhya dursun
güller gülistanda gülerken.
Derken
gel zaman, git zaman
dört mevsimde bir
saraylarda gül tenli cariyeler,
bahçelerde cariye tenli güller
gülüşür

nazu işve eder
ve koklaşırlarmış.

Gül renginden mağrur
kokusundan emin,
fettanlık öğrenmiş dilber cariyelerden
bülbüle uzaktan bakarmış,
ve bizim zavalı bülbül
güle aşık olmuş
ağlarmış.
Hülasa-i kelâm
gel zaman, git zaman
gün geldi
güller göç eyledi gülistandan
ve derdi-aşk-bülbül
bülbülde kaldı.

Şairler pesiman oldu:
cehayı gülden,
vefayı bülbülden öğrendiklerine;
ve gûya nüzul indî sanılır
güllün kokusuna,
bülbülün sesine!

Biri kalmaz,
Biri ötmez oldu artık,

TUŞTAV

ve binnetice
derdi-aşkî-bûlbûl
ve cefayı gül
hayal oldu.

Bûlbûl konmuş derler
bağlamının sarı teline
bu doğru ise eğer,
Karacaoğlanın, Hafızın, ve Nedimin Kemaline
ve bunların
şu malum
şu meşhur haline

göz yummak icap eder.
Bir yokmuş, bir varmış
devri-saltanatı-gülde
bûlbûl güle aşıkmuş,
bûlbûl ağlarmuş.

Sesini duymadım güzel kuş,
resmini gördüm
—güzelliğini de resimden tanırım—
Yanıkmuş sesin
yaralı bir yürekte gelir gibi
ve yanık yanık ötermişsin;
duymadım!

Bu bir saygısızlıktır belki,
utanılacak bir haldir
o senin büyük şöhretine karşı.

Fakat duymadım!
Affedersin
derdi sesinden büyük,
sesi derdinden meşhur

güzel, küçük kuş
tekrar tekrar affedersin!

Gül düşmanı değilim,
bahçelerin semtine uğramamaya yemin etmedim!
ve güller
beni yakmış değil.
Güllü
dalında da severim,

sevdiğim kızın elinde de.

Gül düşmanı değilim,
değilim ama
şu gül ve bûlbûl hikâyesine düşmanım,
tiksintili veriyor adama.

Haylı zamandır ● ●
gül kokmaktan usandı,
bûlbûl utandı ağlamaktan

ama bizim şairler utanmadı
halâ güle, bülbüle dair
şair yazmaktan.

İnsan hali bu,
aç kalırsın
gül kokusu, derler
burnuna gül tutarlar.

Aşka düşersin
bülbül sesi, derler
rahmetli bülbülün sesini tavsiye ederler!
Düpedüz alay etmek,
ırzına sövmektir bu adamın,
canına kastelemektir.

Haberin ola:
derdi sesinden büyük,
sesi derdinden meşhur
güzel, küçük kuş!
Ahdi var konuşmıyan insanların
canına kıyakaklar
senin
ve şu hikâyenizi
böyle berbat edenlerin..

Otur oturduğun yerde,
kes sesisini!

Yüklen minicik sırtına altın kafesini
derdini yumak, yumak geri sar
ve yirminci asrın dünyasından çek arabayı!
Şimdi can derdine düştük biz
kavgamız ekmek kavgasıdır
lâf değil!

Hayata doymadan gidiyor
gidenlerimiz.
Şimdi can derdine düştük,
mamafih harpten sonra bir uğrayıver
o zaman senin meseleni de hallederiz.

TÜSTAV

Şiirlerime Nasihat

Suat TAŞER

Karıncalar ve örümcekler

hallerinden memnundur,

biz insanlar öyle değiliz,

hele aramızdaki şairler!

Canı sıkılan, sevgilisine hükmünü yürütemiyen

hüncü bulutlardan, bahar rüzgârından ve yıldızlardan alır!

Sanki bunlar şairlerin keyfi için yaratılmış,

(veya şairler bunlara sataşmak için).

Ey benim şiirlerim!

İnsanların peşini bırakmayacaksınız,

dünyanın herhangi bir yerinde

yalnız bir fâniye ait olmaktan utanacaksınız.

Hudutlar ve kanunlar

haritalarda ve kitaplarda kalsın,

Siz hudutsuz ve kanunsuz yaşayacaksınız.

TÜSTAV

Psikoloji ve Yeni Neslin Yetişmesi (1)

Dr. Muzaffer şerif BAşOğLU

Biz kıymetleri cürümüş, tereddü etmiş bir imparatorluk bünyesinden kurtularak çıktık. Yeni baştan, yeni esaslar üzerinde kuruluş halinde bulunan bir memleketin çocuklarıyız. Memleket emperyalist mütevillerden temizlendikten sonra ileri medeniyet seviyesine uygun, ileri kültürlü bir Cumhuriyet meydana getirmeye koyulduk. Öyle bir Cumhuriyet ki endüstride, ziraatta, imar işlerinde, sıhhat işinde dünyanın ileri ve inkılâpı memleketleri arasında yer alsın. Öyle bir Cumhuriyet ki orada artık derebeylik, müteğallibelik bir daha yüzünü göstermesin, vatandaşları arasında gelişme imkânları ve refah imkânları bakımından imtiyaz farkları olmasın. Esasında birbirine organik bir surette bağı olan ve bütün bir cemiyet yapısı anlayışına dayanan bu işlerin gerçekleşmesinde mühendisın, ziraatcının, doktorun ilâh.. vazifeleri yanında bir de vatandaş, bir insan yetiştirme vazifesi var ki her meslekte, her işte bulunduğu için hususî bir ehemmiyet kazanıyor. Öyle bir vatandaş ki memleketin, halkın refahını kendi refahı üstünde tutsun, onun menfaatlarını kendi menfaatlarının ve zümre menfaatlarının üstünde tutsun, bu uğurda canla başla çalışsın, esen rüzgârlara göre dönmessin. Bu yolda çalışırken onu iten kuvvet yalnız dıştan gelen taz-yıklar ve müeyyideler olmasın, fakat içinden duyduğu mes'uliyet ve vazife duygu-

su olsun. Böyle yüksek cemiyet ve insanlık kıymetlerine içten bağlanmış olan bir vatandaşa artık vazifelerini ihtar etmeye lüzum kalmaz; o, bunları içten duyduğu bağılılıkla yapar. Her mevzuda olduğu gibi insan mevzuunda da evvelâ, elimizde işleyeceğimiz materyelin tabiatını incelememiz, bilmemiz lâzım gelir. Ancak bu suretledir ki elimizdeki materyelle, yani insanla, bilerek meşgul olabiliriz, onu istediğimiz şekilde yoğurabiliriz.

Psikolojik durum bakımından tabiat bize insan yavrusu, yani üzerinde işlenecek insan materyeli hakkında ne veriyor? Bu hususta varılan neticelerin bir hülâsası vermek bile mevzuumuzu aşırı derecede genişletir. Onun için burada yalnız, elimizdeki mühim konu ile ilgili olan, bir ana hakikati belirtmeği yeter göreceğim. Çocuğa ilk yaşlarda insiyakları, iştihalaları, arzuları ve hevesleri hâkimdir. Bu istekler, havesler, iştihalalar onda mutlak, ictimai ve maddi bütün etrafı (bunu meş'ur olarak bilmediği halde, onun nazarında) ancak onu tatmin etmek için vardır. Hatta, diyebiliriz ki annesi ancak onu tatmin etmek içindir. İşte çocuk dönemliklerinin, hercailiklerinin mantıksızlıklarının kökü buradadır.

Yetişkinler arasında konuşmalar, umumiyetle, birbirine bir şeyler anlatmak içindir. Bunun için ekseriya, biri söyler, biri dinler: sonra söyleyen susar, dinleyen söyler. Kalbuki muayyen yaşlara kadar, çocuklarda böyle değildir. Çocuk, çok zaman, başkalarına bir şey anlatmak için konuşmaz, kendini tatmin etmek için konuşur, konuşması, çok zaman başkasına

(1) Ankara Üniversite Haftası münasebetiyle geçen Eylülde Hatay'da bir konferans olarak verilmiş olan bu yazının aslı, Dil, Tarih - Coğrafya Fakültesinin çıkarmakta olduğu konferanslar kitabındadır.

bir şey anlatmak için değildir. Bunun gibi çocuk mantığı muntazam işleyen yetişkin mantığı gibi değildir. Dakikadan dakikaya kendini naksedebilir, şimdi ak dediğine bir dakika sonra kara diyebilir. Bu da, diğer hususlar gibi, çocuk mantığının arzulara, heveslere tâbi oluşundan ileri gelir. Bir çok ruhiyatçıların sistemli bir surette müşahade ve derecesini tayin ettikleri, bu neticelere uygun neticeleri biz 1937 de Gazi Terbiye Enstitüsünde yaptığımız araştırmalarla elde ettik. Çocuğun psikolojik mekanizmasına arzularının, heveslerinin, iştihalarının hâkim olduğunu müşahhas bir misalle daha aydınlatmak için en son olarak çocukların kelime tariflerini ele alalım. Çocuğun zekâsını ölçmek için kullanılan testler arasında muhtelif yaşlar için, kelime tarifeleri de vardır. Küçük yaşlarda çocukların tarifleri kullanışa, hatta, bir şeyin kendi üzerlerinde olan müsbet veya menfi tesirine göredir. Ona, meselâ, kaşık deseniz "yemem içindir" cevabını verebilir. Çocuklar küçük yaşlarda kendi üzerlerindeki tesirlerden mustakil olarak tarifler veremezler. Her şey kendilerine, daha doğrusu, kendi arzu ve heveslerine göredir. Bazı büyük ruhiyatçılar bunu egosantrik olarak karakterize etmişlerdir.

Halbuki iyi vatandaş arzularının heveslerinin esen rüzgârlarına tâbi olarak dönmeyen insandır. İyi vatandaş, iyi insan şahsî menfaatlara göre dönmeyen insandır. Kendi arzularını, heveslerini yenip cemiyetin menfaatlerini üstün tutabilen insandır. İcabında, bağlandığı yüksek cemiyet ve insanlık kıymetleri için kendini feda eden insandır. Hakiki vatandaş, hakiki insan kafasını, hislerini ve hareketlerini, kendi keyfine, kendi heveslerine, kendi arzularına, iştihalarına ve ihtiraslarına göre değil, benimsediği, yüksek tuttuğu bazı yüksek cemiyet ve insanlık kıymetlerine ve kaidelerine göre tanzim eden insandır. Demek ki vatandaşlık ve

insanlık terbiyesinin esası insan yavrusunu kaidelerle, kıymetlerle düşünür, hisseder ve hareket eder hale getirmektir.

Halbuki, biz gördük ki, insan çocukluğunda arzularından, heveslerinden ve keyiflerinden başka hiç bir kaide tanımaz. O halde bize mevzuumuzun anahatlarını verecek olan şu suali sorabiliriz: İnsan yavrusunun arzuların heveslerin mutlaklığından kurtulup kaidelere, kıymetlere göre düşünmesi, his ve hareket etmesi nasıl meydana geliyor? İyi bir vatandaş, iyi bir insan olabilmek için hislerimizde ve hareketlerimizde kendi arzu ve keyiflerimizi değil, bizi aşan ve keyfimize göre değişmeyen bazı cemiyet ve insanlık kıymetlerini esas tutar hale gelmek lâzımdır. Hislerimizi, heyecanlarımızı ve hareketlerimizi buna göre ayarlayabilmek için kendimizi aşan bu kıymetleri iyice içimize sindirmek lazımdır. Yüksek vazife mesuliyet ve fedakârlık duygusunun kaynağı burasıdır. Karakterli vatandaşlar, ahlâkî mânada idealist insanlar yetistirelim diyoruz. Yüksek karakterli, ahlâkî mânada idealist adam demek içten inandığı bazı cemiyet ve insanlık kaidelerine, ve kıymetlerine göre hareket eden, esen rüzgârlara göre dönmeyen adam demektir. Yoksa karakter, ahlâk idealizmi boş kelimeler olmaktan öteye geçmez. Şu halde hakiki vatandaşlık terbiyesi demek çocuklara ve gençlere cemiyetin, halkın hakikî gerçeklerini ifade eden ve onun hakikî ihtiyaçlarından doğan yüksek kıymetlerin ve kaidelerin aşılması ve mal edilmesi demektir.

Gördük ki insan başlangıçta, ilk çocukluğunda hava ve heveslerinin, keyiflerinin zebunudur, egosantriktir. Kaideleri, kıymetleri içten benimsemek gelişmesi nasıl meydana geliyor? Bunu layikiyle kavramak bize hakikî vatandaş ve insan yetistirmenin nazari esasını ve gerçek terbiye iştikametini verecektir.

Psikoloji araştırmaları bu hususta

bize çok esash bir istikamet veriyor. Bu istikameti iyice kavramak bize yapmacık olmıyan, sun'î olmıyan gerçek bir vatandaş karakterinin nasıl yoğrulabileceği ve hangi kıymetlerin vatandaşlar tarafından (zorla değil) içten kavranabileceği hakkında bir ana fikir veriyor, bazı mühim terbiye tatbikatı buradan çıkacaktır.

Şimdi çocuğun kendi keyfinden müstakil kaidelere, kıymetlere göre duyar, hareket eder hale gelmesinin belli başlı safhalarını, inceliklerini gözden geçirerek, kabaca, hülâsa edelim. Bu safhaları müşahhas olarak belirtmek için bunların üstünden mücerret olarak değil, fakat çocukların il kbenimsediği ve bilfiil kullandığı kaideler arasında olan oyun kaidelerini canlı misal olarak almak suretiyle geçelim. Çocuk evvelâ başka çocuklarla birlikte oynamaz. Çünkü birlikte oynamak için oyun da olsa, karşılıklı olarak bazı kaidelere riayet etmek icabeder. Üç dört yaşında çocuk yalnız kendi keyfine tâbidir, değil mantıkî ve ahlâkî bir kaideye, oyun kaidesine bile riayet edemez. Bu yaşlarda çocuk, daha ziyade, kendi kendine oynar. Piaget'nin kullandığı tabirle buna ferdî ve harekî safha develim.

Dört beş yaşından sonra çocuk başka çocuklarla birlikte oynamaya başlar. Kaidelere riayet etmemesi, oyunu kendi keyfine göre oynamak istemesi yüzünden muzıkkılık yaptığı haller nâdir olmamakla beraber, oyunun devamı müddetince oyun kaidelerine riayet gösterir. Fakat henüz bu yıllarda kaidelerin karşılıklı münasebetleri, karşılıklı hareketleri tanzim etmek için olduğunu kavrayamaz. Henüz bu yaşlarda, kaideler onun için mutlaktır., Bilyükler, Ana-Baba tarafından konmuştur. Onun için riayet edilmesi lâzımdır. Bir şey yapmak fenadır, çünkü o ana ve baba, yahut başka büyükler tarafından men edilmiştir. Bu safhadan sonra oyunun kaidelerinin oyundakilerin rızası ile oyunun durumu icabı meydana getirildiği

safhası gelir ki artık burada kaideler mutlak bir surette tepeden konmuş olduğu şuuru zail olmağa başlar. İşte bu safhadadır ki çocuk kaidelere içten gelen bir bağla, muhtar bir surette, inanmaya başlar. Kaideye içten bağlanma, içten riayet safhası diyebileceğimiz bu safhaya egosantrizm'in kuvvetinin zail olmasıyla girilir. Bu şu demektir ki artık çocuk insanların ve her şeyin kendisini tatmin etmek için var olmadığını iyice kavramaya başlamıştır. Kendinin merkez olmadığını, dünyada başkalarının da arzuları ve hevesleri olduğunu, ancak karşılıklı bir surette konuşabileceğini, oynayabileceğini, muhakeme yürütebileceğini, mantıkî olabileceğini, gerçeklerle karşılaşdıkça, kabul etmeğe doğru yol alır. Oyun kaidelerine riayet egosantrizm'in kuvvetinin kaybolmasıyla, zeval bulmasıyla meydana geldiği gibi mantıkî olarak muhakeme, karşılıklı konuşma ve düşünme, karşılıklı saygı, vazife ve mes'uliyet duygusu da egosantrizm'in kuvvetinin kaybolmasıyla, zayıflamasıyla yerleşir ve kuvvetlenir.

Şu halde demek oluyor ki, insanın keyfine göre hareket etmemesi, âmin zevkleriyle sürüklenmemesi, yüksek vatandaşlık ve insanlık kıymetleri edinmesi, hislerini ve hareketlerini bunların tanzim ettiği vazife ve mes'uliyet duygularına göre ayarlaması, icabında bu uğurda maddesinden ve mânasından fedakârlıklarda bulunması için ona yalnız kendini, kendi hazlarını mihver yaptıran, egosantrik safhayı aşması icabeder. Egosantrik safhanın aşılması ise yalnız yılların geçmesiyle kendiliğinden meydana gelen bir gelişme değildir. Eğer insan kendini saran cemiyyet ve madde âleminin tenbihleri ile, tazyikleri ile, mukavemetleriyle, mükellefiyetleriyle karşılaşmasaydı onda, yüz yıl da yaşasa, bir vazife ve mes'uliyet duygusu, fedakârlık duygusu doğmazdı. Nitekim bunu derece derece, naz ve istig-

na içinde yetiştirilmiş, hemen her arzularını tatmin olunmuş zengin ve aristokrat ailelerin şımarık, çekâları geri kalmış, bunlarından ötesini görmeyen, bütün âlemin kendileriyle meşgul olmasını isteyen parazit ve mütereddi çocuklarında ve gençlerinde görüyoruz.

Egosantrizm'in aşılması dışarıdan görülen mukavemetler, tahditler, yasaklar ve başka insanlarla müşterek faaliyetlere girişmek, iş birliğinde bulunmak sayesinde meydana geliyor. Çocuk dışardan hem maddî âlemin, hem de içtimâî muhitin mukavemetleri ile karşılaşılıyor. Maddî muhiti alalım: Çocuk dikkat etmeden hareket ederse yandığını, düştüğünü, canının acıdığını idrak ediyor. Bu suretle tabiat çocuğa kendi determinizmini evvelâ zorla kabul ettirmiş oluyor. Şüphesiz çocuk mantığının, çocuğun kaidelere göre hareket etmek icap ettiğini kavramasının gelişmesinde bunun müsbet bir tesiri vardır.

Fakat çocuk egosantrizm'inin aşılmasında en büyük tesir içtimâî muhitten geliyor. Yaşamayı için evvelâ bütün diğer hayvan yavrularından ziyade, yetişkinlerin bakımına, ihtimamıza muhtaç olan çocuk kendi kendine yürür, konuşur yani anılar, elbiselerini giyer hale geldikten sonra yetişkinler (ana, baba, kardeşler ilâh) onun önüne, yaşına göre, bir takım mükellefiyetler, yasaklar ve mukavemetler koyuyorlar, çocuk bunlara aykırı hareket ettikçe azarlanıyor, döğülüyor yahut başka türlü cezalandırılıyor; bazı kaidelere riayet etmenin bir zaruret olduğunu idrak ediyor.

Zorla ona kabul ettirilen yahut onun üzerinden büyük tesiri olan yetişkinlerin (Ananın, babanın, ablanın, ağabeynin ilâh) mutlak tesirinden dolayı yüklenen kaideler, kıymetler çocuğa dışardan tükülmüş olan kaidelerdir, kıymetlerdir; içinden asıl bağlandığı, yüksek tuttuğu kaideler, kıymetler bunlar değildir. Bir kaideye

riayet edilmesi lâzım gelen kaidedir; bir kıymet yüksek tutulması lâzım gelen kıymettir, çünkü büyükler böyle istemişlerdir yahut böyle söylemişlerdir. Çocuğun asıl benimsediği, içine sindirdiği kıymetler ve kaideler başka insanlarla oyun faaliyetleri, hayat faaliyetleri içinde yaşayarak edindiği kıymetlerdir, kaidelerdir. Meselâ çocuğun müşahhas olarak yaşadığı âleme çok yakın olduğu için, oyun faaliyetlerini alalım. Karşılıklı bir surette yahut grup halinde oynamabilmek içinoyuna iştirâk eden herkesin oyun kaidelerine riayet etmesi zaruridir. Bu ise çocuğun bu faaliyet seyri içinde egosantrizm'i bırakmasıyla, kendi heveslerini bırakıp oyunun kaidelerine râm olmasıyla mümkündür. Oyunda mutlaka, her ne bahasına olursa olsun kazanmak isteyen çocuk çabucak ya muzıkcılığa yahut da hileye dökülür ki her ikisi çocukların arzularına heveslerine nazaran, objektif olan, gayrî şahsî olan oyun kaidelerine aykırıdır. Demek olur ki ahenkli bir oyun birliği için bile, kendi keyfimizi yenmek ve arzularımızı aşır gayrî şahsî hareket etmemiz lâzım gelir, yani oyun kaidelerinin bize değil, bizim oyun kaidelerine tâbi olmamız icabeder.

Büyük ruhiyatçı Piaget'in sistematik bir surette tetkik ettiği bu oyun kaidelerine riayet durumundan çıkan neticeyi daha ciddi, yetişkinin günlük hayatına daha yakın faaliyetlere teşkil edelim. Çocukların okulda bir duvar gazetesi meydana getirmeleri, gençlerin futbol takımında iyi bir oyun çıkarmaları, bir okul orkestrasının ahenkli bir surette çalışması, bir bahçe temizlenmesi, başarılı bir müsamere verilmesi, kamp faaliyetlerinin düzenli bir surette idamesi, talebelerin kendi alın teriyle bir okul binası meydana getirmesi, bütün bunlar karşılıklı münasebetlerin doğurduğu vazifelerin ve işlerin herkes tarafından namuskâr ve başarılı bir surette yapılmasına yani herkesin birbirleriyle münasebettar bir surette iş ve verdikleri

söz kaidelerine sıkı sıkıya sadakat göstermelerine bağlıdır. Bilhassa eşitlerin gi-riştikleri bu karşılıklı gurup faaliyetleri kaide ve kıymet duygusunun yani vazife ve mes'uliyet duygusunun çocuğun ve gençin içine yerleşmesinde, onun öz malî haline gelmesinde son derecede müessir bir rolü vardır. Bu suretle canlı iş birliği faaliyetleri içindedir ki çocukta ve gençte içten olan karşılıklı saygı ve sevgi duyguları, vazifeye ve mes'uliyete içten bağlılık duyguları gelişir ve onun şahsiyetinin uzvî, ayrılmaz bir kazancı haline gelir. Şu halde, diyebiliriz ki, hakikaten içten duyulan, içten sayıldığı için riayet edilen, yüksek tutulan, faaliyetlerde kendini gösteren, icamında uğrunda fedakârlıklarda bulunulan yüksek kaideler ve yüksek kıymetler ancak yaşitların müsterek ve karşılıklı hayat faaliyetleri içinde paylaşılan, üzerinde emek sarfedilen ve ter dökülen faaliyetlerdir. Sistemli psikoloji araştırmalarından gelen bu netice bize, senelerce evvel Fransadan aldığımız ve harpten sonra hür bir Fransada kendilerinin bile bırakacağına inandığımız, klâsik ve formel terbiye tarzının, talim ve terbiye ikiliğinin ne kadar sakat, psikolojik hayatın gelişmesine ne kadar aykırı olduğunu gösteriyor.

Psikolojik gelişmeye ait verdiğimiz bu hülâsadan yeni neslin ne suretle yetiştirilmesi lâzım geldiği hakkında çıkan pratik tatbikat istikameti son derecede sarihdir ve mühimdir: Çocuklarımızın ve gençlerimizin memleketimize, halkımıza ve insanlığa karşı, sun'î bir gösteriş olarak değil, hakikaten içten duydukları, içten saydıkları ve içten duyarak fedakârlıkta bulundukları kıymetlerle ve bunların icap ettirdiği vazife ve mes'uliyet bağlılığı ile yetiştirmek için, ilk okuldan üniversite-lerimize kadar, her seviyedeki okulları-mızda yaşitlar arasında, ahenkle işlemesi, karşılıklı iş birliği faaliyetlerine bağlı olan müsterek faaliyetleri ön plâna ge-

çirmek ve bütün terbiye faaliyetlerini bu mihver etrafında tanzim etmek bir zarur-ettir. Bu müsterek faaliyetlerin hakika-ten duyulan, yaşanan ve içe sindirilen fa-aliyetler olması için bu faaliyetlerin oku-lun günlük ihtiyaçlarıyla, muhitteki hal-kın gerçek durumuyla ve ihtiyaçlarıyla il-gili faaliyetler olması icabeder. Bütün o-kul kategorileri içinde köy Enstitülerimi-zin faaliyetlerine, çalışma programlarına hâkim olan görüş, ilmin de vardığı netice-lere uygun olan bu görüştür. Milletler arası terbiye kongrelerinde Köy Enstitü-lerimizin bünyesini, çalışma tarzlarını haklı bir öğünme ile, izah edebiliriz ve bil-hassa burada yetişen gençlerimizi ileri kültürlü, ileri vazife ve mes'uliyet duygu-lu gençlerolarak takdim edebiliriz.

İleri görüşlü ve halkın gerçek ihtiya-clarını yakından bilen terbiyecilerin hazırladıkları program ve onların mürakabesi altında tatbik olunan müşabhas ve müsterek yaşit faaliyetleri bilhassa ilk gençlik çağında bulunan gençlerin terbiyesi bahis mevzuu olunca, büsbütün bir zaruret haline geliyor. Mühim ve esaslı fizyolojik değişmelerden ve bunun icabı olarak artık erkek çocuğun bir adam haline, kız çocu-ğun bir kadın haline gelmesi yolunda en mühim bir geçit safhası olan ilk gençlikte, az veya çok bir buhran geçirilmesi, az veya çok müvazenesizlikler husule gelmesi (muhtelif cemiyet bünyelerine ve kültür-lere göre farklı belirtiler göstermekle beraber) yalnız bizim memleketimize has bir keyfiyet değildir, diyebiliriz ki, beşerî bir haldir. Bizim kendi tetkiklerimiz de gösteriyor ki, az veya çok bir derecede, bu halde bulunan gençlerin, muayyen sebeblerden dolayı bilhassa genç kızların, muhtelif alâkaları, sinema, roman insan tercihleri üzerinde en yakın, doğrudan doğruya tesir kendi yaşitlarıdır. O dereceye kadar ki bunların kendi aralarında mahremiyet gurupları meydana getirdikleri, daha ziyade kendi âlemlerinde haşır

Karadeniz Bölgesinde Toprak Meselesi

Halil AYTEKİN

Yürüs kesafeti itibarile memleketin en karamanik bölgelerinden sayılan Karadeniz kıyılarında toprak meselesi, yurdun diğer bölgelerinden farklı ve değişik bir manzara arzeder... Samsun'un Çarşamba ve Balra ovaları istisna edülse bu bölgenin arazısı boydan boya dağlık ve ormanlıdır. Yurdun diğer bölgelerinde olduğu gibi, geniş ölçüde ziraat yapmağa elverişli toprakları burada pek az rastlanır. Bu bölgede yaşayanlar, dağlar veya ormanlar arasına sıkışmış ufak arazi parçalarında ve yahut deniz kıyılarında kalyıklar arasındaki daracık ovalarda ziraat yaparlar. Bu topraklarda çalışmak çok çetin ve zahmetlidir. Çok yerlere saban ve pulluk işlemediği için köylüler, kazma ve belle toprağı kazarak araziden faydalanmağa çalışırlar. Buralarda bir karış toprağın bile, büyük değeri vardır. Bu bölgede köyler dağınıktır. Arazinin ve toprağın şekline uyarak ormanların ve dağların arasına sıkışmış, üçer beşer evlik köylere rastlanır. Nüfus kesafeti fazla, toprağı dar olan memleket halkının büyük bir kısmı geçimden aciz olduğu için, kısmetini gurbette aramağa çıkar. Çoluğunu, çocuğunu evdeki karısının üzeri-

ne atarak uzun yıllar, memleket ve aile yüzü görmeden köy köy, memleket, memleket dolaşır...

Köye döndüğünde çok zaman bahtsız baba, çoluğunu, çocuğunu kayp etmiştir. Bir kaç dönüm toprağı, ya şehirdeki ticarın eline ve yahutta köy ağasının emrine geçmiştir. Köyde yüzüne bakan yoktur. Herkes, bir an evvel köyü terk etmesini istemektedir...

Bahtsız baba yeniden çantasını omuzlayarak gurbetin yolunu tutar. Göz yaşı ve içi hınç dolu olarak kendini kör kaderin merhametine atar..

Bu durumu müşahhas bir surette canlandırmak için Teke köyü'nün toprak durumunu gözden geçireceğiz. Köy, Samsun'a 15, denize 5 kilometre mesafededir. Samsun, çarşamba hattı köyün içinden geçer. Sahil boylarının bir çok köyleri gibi, bura halkı da yerlilerle, dışarıdan gelme muhacirlerden teşekkül eder. Köy halkı çalıştıranlarla, çalışanlar olmak üzere, ikiye ayrılır. Sayısı üç, beş evi geçmiyen hep bir soydan gelme birinciler, zamanla köyün hemen bütün topraklarını muhtelif fırsatlarla ellerine geçirmeğe muvaffak olduklarından köyün

ve neşir oldukları, içlerini en ziyade ve batta yalnız birbirlerine döktükleri oluyor. Bunu incelemek, tahlil etmek ve gençlerden yalnız zahiri ve şekle ait bir kaide ve disiplin riayeti istemek asıl cereyan eden seyrin üstüne bir perde çekmekten başka birşey olmaz. Bunun yerine günlük okul ihtiyaçlarıyla, yakın içtimai muhitte müşahhas bir surette ilgili olarak, zaruri bir surette karşılıklı mes'uliyetleri

tazammun eden müsterek yaşıt faaliyetleri enerjinin açığa çıkmasını, spor, estetik cemiyet hayatı, yapıcılık yollarında, yaratıcı kanallarda verimli olmasını teşviri bir surette sağlar. Bu esasta içinde bulunduğumuz yüzyılın ileri terbiye nazariyelerinin ampirik bir surette, ortaya atıldıkları nazariyelerle psikolojik araştırmaların gösterdiği pratik istikamet birleşiyor.

Muzaffer ŞERİF

zengin ve imtiyazlı zümresini teşkil ederler. 200 hanenin içerisinde bu aileden başka, canı içinde zengin denebilecek kimseye rastlanmaz. Köyün bakkalı, çakkalı, hocası, hacısı hep bu ailenin içinden çıkar. Köyün muhtar ve âzaları da bu aile arasından seçilir. Ailenin en zengin adamı, H. O. efendi isminde birisidir. Ötedenberi köyün eşrafından olan bu adamın işletmesinde yüzlerce dönüm tarlasıyla, birçok yerde koruları vardır. Bundan başka, köyün içindeki en büyük mağaza birçok dükkân ve evlerle, küçük bir un fabrikası ağanın mahdır. Köyde kardeşleri, ve yeğenleri de zenginlikte kendinden aşağı kalmaz.

Köyde birkaç dönüm toprağa sahip fakir birkaç köylüden başka, bütün köy halkı, H. O. efendiye ve akrabalarına ya yarıcı ve yahutta işçi olarak çalışır. Köy halkının geçimini umumiyetle tütün ve tarla ziraatı teşkil eder. Bundan başka, bir miktar da mısır ve sebze yetiştir. Tütün istihsalı ve iscilliği fazla masraf ve emeğe dayanan piyasası çok ovnak olan ziraatın zor ve ince bir şubesidir. Geniş topraklara ve işletmelere sahip çiftlik sahipleri, bankanın ve tüccarların açtığı krediler sayesinde işlerini aksatmadan yürüttükleri gibi, bir taraftan da fakir ve parasız köylülere borç para vererek onları nüfuz ve hâkimiyetleri altında tutarlar...

Köylü, kaldırdığı mahsullün bedelini daha tarladavken verdiği için, bir yıllık emeğini olduğu gibi dışarıdaki piyasadan habersizce öldüm pahasına ağava vatırır. Ve tekrar borç para alır. Buna düşün, ölüm, hastalık gibi köylüye ağır masraf

kapusu açan işler de yüklenince, köylü altından kalkamayacak kadar ağır borç altına girer.. İşte o zaman ağanın insaf ve merhameti harakete geçerek darda kalan borçlunun canına yetişir... Çoktandır rehinde tuttuğu tarlayı, mal ve eşyayı acıdığından birkaç kuruş mukabilinde satın alır. Ve bu suretle atalık vazifesini yaptığından köylünün minnetini kazanır. Tekke köylünün H. O. efendisi bunlardan birisidir. Köyde ve şehirde derin ilmi, yüksek fazileti ile tanındığı, fakirin fukaranın hakkını hukukunu koruduğu için, muhitinde kendini tanıtır ve saydırır. Gerçi, köylün bütün topraklarını çiftliğine katmak gibi, bir emel taşırırsa da bunu vicdansızlığından dolayı değil, sırf köylün dini dirliği kaçmasın diye yapar, (Bu milleti yokluk yener, karnı doyarsa bu hınzır heriflerin önün emi geçilir) der. Köyde otoritesine karşı gelenleri dayaktan geçirmekle haddini bildirir... Serde alışkanlık olduğu için, ağa bazen civar köylerin işine de burnunu sokmak ister. Fakat bu köylerle sınır ve arazi kavgaları eksik olmadığı için, kendine iyi gözle bakılmaz... Bir defasında uzun zamandır münazaalı bir arazi meselesinden halkı mübadil muhacirlerden olan Çınaralan köylülerile H. O. efendi arasında çıkan müthiş bir kavga neticesinde Çınaralanlılar baskın gelerek H. O. efendi, ve taraf-tarlarına bir iyice odun attıktan sonra, bıçak ve sopayla birkaç kişiyi yaralamışlardı. Neticede H. O. efendi, didisgenliği ile yine işini yoluna koydu ve, münazaalı olan araziye çiftliğine katmak suretile hasımlarından sonunda, intikam aldı...

TÜSTAV

BİR BALO

Bekir Sıtkı KUNT

Muharrir Ahmet Saminin, Güneş gazetesinde, köprü altında yatan çocuklara dair yazdığı yazı, etrafta çok ilgi uyandırdı. Kimi cemiyetimizin ört baş edilmesi gereken bir sefalet manzarasını gazete sütunlarında teşhir ederek «canip nazarında» milletlerimizi küçük düşürdüğü için, muharririn hiyanet sayılabilecek millî bir suç işlediğini, suçlunun âdaletin pençesine teslim edilmesini, kimi tam tersine olarak, bu gibi içtimai yaralardeşilip ufuneti göz önüne dökülmedikçe tedavisi yoluna gidilmiyeceği cihetle, muharririn büyük bir cesaretle bu yarıya neşter vurarak memlekete geçerek bir hizmet ifa ettiğini, bundan dolayı makale sahibinin takdir edilmesi lâzım geldiğini ileri sürdüler. Git gide mesele dallandı, budaklandı. Gazetelere de epey sermaye çıktı. Her kafadan bir ses, bir tenkit veya takdir sesi yükseldi. Belediye de harekete geçti, ve bir tedbir olarak, çocukların köprü altlarında yatmasını yasak etti. Mesele, bununla da yatışmadı. Köprü altında yatan çocuklar konusu, günün derdi ve davası olarak, gazetelerde, edebî, içtimai ve siyasi çevrelerde ilgi uyandırmakta devam ediyordu. Fakat en sıcak ve sempatik alâka, günün birinde, yüksek sosyete de zenginliği, güzelliği ve zarafetle tanınmış olan Ferdane hanmefendi tarafından gösterildi.

Muharrir Ahmet Sami, bir gün öğleden sonra, matbaada oturuyor, köprü altında yatan çocuklar meselesini ortaya atıp şöhretini sağladığı için memnun, fakat, bu yüzden ağır ithamlara uğradığı için de endişeli, düşünüp duruyor, üst üste kahve ve cigara içiyordu. Telefon çaldı.

Matbaanın telefonu, hiç durmadan işler. Kimi bir haber verir, kimi, bir resimden veya bir yazıdan şikâyet eder. Okuyucular, hattâ, meraklı bir tefrikanın nasıl biteceğini bile sorarlar. Bu defa da böyle bir şey için olacağını düşünerek, Ahmet Sami, telefona hiç bakmadı. Fakat kendisini Ferdane hanmefendinin aradığını haber verdikleri zaman, doğrusu, hayret etti. Ferdane hanmefendi kim, muharrir Ahmet Sami kim?..

Doğrusu söylemek lâzım gelirse, Ahmet Sasi Ferdane hanmefendiyi, bir defa bile olsun, görmemişti. Yalnız, güzelliği, suhluğu, büyük serveti ve ara sıra, bir skandali müteakip boşanmaları ve yeni aşıkına varmaları gibi halleriyle, zaman zaman dillere destan olduğunu biliyordu. Ahmet Sami, hiç bekletmeden, büyük bir merak içinde, telefona koştu. Daha önce, hafif hafif öksürüp sesine akort verdikten sonra, mikrofonu eline alıp ağzına yaklaştırdı. Bu mikrofonlar daima bir az pis kokarlar ve Ahmet Sami bundan iğrenirdi, ama, bu defa, heyecandan olacak, bu pis kokunun hiç farkında bile olmadı.

Ahmet Sami, mikrofonu eline aldığı zaman, içinde, Ferdane hanmefendinin kendisini tekdir veya hiç olmazsa muahaze edeceği yolunda bir his taşıyordu. Öyle ya. Bu, gazete ve mecmua sütunlarında hep tuvalet ve sinema bahisleri arayan, aşk, sevdâ ve şiirle beslenen kibar hanmefendilerin gerçek dünya ile ne münasebetleri olabilirdi. Ve, mülevves pırlılar içinde, yeşil benizli, kavuruk, aç, hırsız ve ahlâksız, köprü altı gece sâkinlerinin mevcudiyeti, onlara elbette rahatsızlık ve-

rirdi. Bu düşüncelerle Ahmet Sami, bir az ürkek bir sesle, telefona:

— Alo.. alo.. Bendeniz Ahmet Sami-yim, dedi, hanmefendi, bendenizi emir buyurmuşunuz.

Derhal kıvrak, genç ve güzel bir ses, bir musiki parçasını andıran bir tatlılıkla, cevap verdi:

— O.. Bonjur, Ahmet Sami beyefendi.. Sizsiniz ha.. Affedersiniz sizi cidden rahatsız ettim, kusuruma bakmayın.

Ahmet Sami, şaşkınlık içinde:

— Estağfirullah, siz beni af buyurun, şey.. çünkü.. diye kekeledi.

Ferdane hanmefendi, telefonda sözlerine devam ediyordu:

— Beyefendi, gazetenizde o müthiş yazıyı okudum. Köprü altı çocuklarının hayatını anlatan yazınızı.. O ne müthiş sefalet.. Doğrusu insanlığımdan utandım. Yüreğim parça parça oldu. Çok üzüldüm ve çok acıdım. Yo.. hayır, sizi cidden takdir ettim. Size, bazı hamervahlar gibi, hiç güvenmedim. Bilâkis, bize düşen vazifeler olduğunu hatırlattınız. Siz bir mürşitsiniz beyefendi.

— Aman efendim, mahcup ediyorsunuz, benim ne haddim..

— Hayır, hayır, siz ne kadar tevazu gösterseniz, hakikat yine değişmez.

Ve daha da tatlı, daha da yumuşak, ilâve etti:

— Kuzum beyefendiciğim, dedi, bu derde bir çare bulmamız lâzım.. Affedersiniz, ama, hastahçı teşhis etmek kâfi gelmez, bunun devasını bulmak ister.

Ahmet Sami, bayağı utandı. Ortalık boş yere gürültüye verdiğini, varıcı değil de, yıkıcı bir adam haline düştüğünü zanneder gibi oldu. Fakat o ne yapabiliirdi ki.. Hani kendisi de, köprü altında yatanlardan ancak bir derece daha iyi vaziyette idi. Telefonda, kendisini müdafaa eden bir mücrim gibi, ürkek ve korkak bir sesle:

— Aziz hanmefendi, diye sövlendi, hakikatte haklısınız, fakat ben bu derde

nasıl çare bulabilirim, biz gazeteciler ancak hastahçı göstermekle vazifemizi yapmış olabiliriz. Öyle değil mi?

— Bunu siz kâfi bulsanız bile, biz sizin namınıza kâfi bulamayız.

— O halde?

— Bana yardım etmelisiniz. Bazı tasavvurlarım var. Fakat daha etraflı konuşmak için, lütfen evime kadar gelebilir misiniz?. Size çok zahmet olacak ama..

Ahmet Sami:

— Memnuniyetle şitap ederim diye cevap verdi, emredersiniz, hizmetinizde bulunmaktan şeref duyarım.

İki taraf ta telefonu kanadığı zaman, Ahmet Sami derin bir heyecan içindeydi. Veleh ki, bir iş için de olsa, böyle sosyetenin meshur bir kadını tarafından evine davet edilmekten büyük bir gurur duvyordu. Hemen gitmek için edivordu. Karlı bir kış günüydü. Panoları ıslaktı. Tabaındaki yurtık cizeisinden avağına müssir ve soğuk bir rütubet yayılıyordu.

Yolda boyacıya uğradı, paçasının çamurlarını fırçalattı, kunduralarını boyattı, ama, bu kunduralar, ıslaklık tâ ilerine kadar işlemiş olduğundan, bir türlü tam parlamayıp donukluğu mütafaza ettiler. Böyle kibar bir hanmefendiye davetli olmasaydı, o gün traş olmak niyetinde değildi, Sirkeçide bir berbere girip iki günlük sakahını kazıttı. Fırsat elvermiskin berberin cırağına üstünü basını adam akıllı süpürttü. Hantal ve kocaman cepli, tornistan paltosunun yağlanmış yakasını kaldırdı. Harbiye tramvaylarının birine atladı. Nişantasına gidivordu. Nurten apartımanına.. Ferdane hanmefendinin gel dediği müllâkat yerine..

Tramvayda sırtını sahanhanlıktaki kapalı demir parmaklıklı kapıya dayandı, dudaklarında cıgara, hos, tatlı, asikâne şeyler tehavvül edivordu. Ferdane hanmefendinin kendisine uzatacağı nazik, nermîn, bir mücevher kadar traside ve altzğun ellerini, ve tabii o ellerden bir tanesi-

ni kendi avuqları arasına alıp dudaklarına götürecekti, o yavru elden taşan, genç kadının bayıltıcı kokusunu tâ ciğerlerine kadar çekerek, oraya bir öpücük konduracaktı. Ah, kibar bir hanmefendiyle karşı karşıya oturup sohbet etmek, hattâ bahis, köprü altında yatan çocuklara dair de olsa, ne derece lâtif bir şeydi. Ahmet Sami, bu nevi kadınları ancak romanlardan tanıyordu.

Harbiyede tramvaydan indi. Nişan taşına doğru yürümeye başladı. Gözleri apartmanın kapılarında Nurten adını arıyordu. Nihayet aradığı apartmanı buldu. Bu, muhteşem bir bina idi. Nikel çerçevesi camlı kapısını itip içeriye girdiği zaman, onu kaloriferin ılık havası karşıladı. O ılıklik, o mermer ve temiz antre, imrenilecek şeydi. Hani, köprü altında yatan çocuklardan vaz geçtik, bizzat Ahmet Sami, Kumkapıdaki soğuk odasına bedel, geceleri şu mermerlerin üstüne uzanıp uyunmayı ne kadar isterdi.

Ayakkaplarında eriyen karın çamurunu, beyaz sürmemeğe çalışarak, Ferdane hanmefendinin oturduğu daireyi buldu. Bir aşk mülâkatına gelmiş gibi, heyecandan kalbi çarpıyordu. Zile dokundu. Kapıyı genç bir hizmetçi kız açtı. İsmi söyleyince onu derhal içeriye aldılar. Geniş, süslü, zengin salonda bir koltuğa gömüldü. Bekledi.

Bir az sonra, ipekler ve esanslar içinde, Ferdane hanmefendi salona geldi. Misafirine, Ahmet Saminin tramvayda tehayyül ettiği eli uzattı. Fakat Ahmet Sami, öpmeyi kurduğu bu eli, hafifçe tutarak, aneak sakabildi.

Ferdane hanmefendi, serbest ve erkeğe alışkın tavırlarıyla, pek neşeli görünüyordu. İlk söz olarak:

— Teşrifinize çok memnun oldum, dedi, sizin gibi meşhur bir muharriiri tanımak, benim için şereftir.

Ahmet Sami utanarak:

— Bu şeref bendenize aittir, diyebildi.

Şimdi karşılıklı birbirini tetkik ediyorlardı. Bu Ferdane hanmefendi ne şahane, ne dilber bir kadındı. Bir zanbak dalı gibi ince ve narin bedeninin cazibesi, şeffaf derili, gergin, pembe yüzünün taravetli güzelliği, hele iri, lâcivert gözlerinin telkin ettiği fitne ve fesat, Ahmet Samiyi bir yıldırım gibi vurdu. Ferdane hanmefendi de Ahmet Samiye bakıyor, fakat onda kadınlık hislerini tahrik edecek bir şeyler bulamıyordu. Ahmet Sami, ikide bir, karın acı soğuşunu emmiş olan donuk renkli ayakkabılarına bakıyor, şimdi bunlardan her zamankinden ziyade eza duyuyordu.

Ferdane hanmefendi hemen mesele-nin esasına girdi. Köprü altında yatan bu çocuklar nasıl şeylerdi.

Ahmet Sami, anasız, babasız, kimse-siz, evsiz, barksız olan bu çocukların gündüzleri dilenerek, hırsızlık ve yankesicilik yaparak vakit geçirdiklerini, geceleri de, barınacak bir yerleri olmadığı için, köprü altının kapalı, yağmurdan ve kardan masun, kuytu yerlerinde kıvrılıp yattıklarını, yazısında da anlattığı gibi, izah etti. O anlatırken, Ferdane hanmefendinin, içinde bir sancı varmış gibi, kaşları mukavvesleşiyor, yüzüne, keder, bir maske gibi takılıyordu. Ahmet Saminin verdiği izahatı derin bir hüznün içinde dinledikten sonra, Ferdane hanmefendi:

— Bu yavrucuklara içim paralamıyor, diye söze başladı, evet, elbette bunların da bir anneleri, bir babaları vardı. Küçük te olsa, evlerinin me'sut çatısı altında barınıyorlardı. Karınları doyuyor, cemiyet için birer faydalı insan olarak yetişiyorlardı. Fakat, günün birinde bir felâket, hiç akla gelmiyen bir şey, bir hastalık, bir yangın, bir kaza, bu çocukları bu hale getirebiliyor. Onlara acımalıyız, onlar bizim alâkama, sevgimize lâyık birer vatandaş-tırlar.

Hizmetçi çay, bisküi ve çikolata getirdi. Ferdane hanmefendi, bunları kendi

eliyle müsafirine ikram etti. Şimdi çay içiyor, bisküvi ve çikolata yiyorlardı. Pahalı cigaraların keyifli dumanı, salonun ılık ve rayihalı havasına yayılıyordu. Pencerelerden dışarıda karın yağmakta devam ettiği görülüyordu. Ahmet Sami, kar yağdığının farkında olunca, birden irkildi. Burada kart ve kış unutmış gibiydi. Ferdane hanmefendinin apartmanlarında daimi bir bahar havası vardı, hatta bir çiçek gibi, renkli, kokulu ve taze olan ev sahibi, bu bahar tablosuna bir hakikat geçnisi veriyor sanılırdı.

Ferdane hanmefendi, ağzına menekşe kokulu bir şokola-fondan attıktan sonra:

— Yazınızı okuduktan sonra, dedi, hep o zavallı yavrucukları düşündüm. Gözüme uyku girmedi ve boğazımdan rahat bir lokma inmedi.

Bir az durdu. Menekşeli fondanın üstüne bir yudum çay içti, ve:

— Bu çocuklara yardım elimizi uzatmalıyız, diye devam etti, meselâ, onların yararına bir balo vermeyi düşünüyorum. Bütün tertibatını ben kendi üstüme alabilirim. Büyük ve muhteşem bir balo olacağını tahmin ediyorum. Köprü altı çocukları, memlekette çok geniş akisler yaptı çünkü.. Sizden de muharrir beyefendi, bu işin gazetelerde propaganda edilmesini rica edeceğim. İsminiz ve bu bahisteki şöhretinizden istifade etmeliyiz.

Ahmet Sami:

— Bu «emri hayır» için, memnuniyetle..

diye mukabele etti.

* *

Beyoğlunun büyük otellerinden birinin muhteşem salonlarında, köprü altında yatan çocuklar yararına verilen balo, Ferdane hanmefendinin tahminlerinden daha çok rağbet gördü ve senenin, muhakkak ki, en büyük balosu oldu. Şehrin bütün kibar ve zengin mahfillerinin en mümtaz ve müstesna kadın, erkek şahsiyetleri baloda boy gösterdiler. Cazbant en çalın

havalara çahıyor, mum gibi düğün ve kıvrak frakların etekleri, bir kuyruklu yıldız akışını ve altın çağlayanını andıran kadın tuvaletlerine karışıyor, dans ve müzik coştukça coşuyor ve balodakiler birer eğlence tufanı içinde yüzüyorlardı.

Köprü altında yatan çocuklar yararına verilen balo, aynı zamanda kadın zarafeti ve tuvalet rekabeti için, pek iyi bir vesile teşkil etmişti. Hele Ferdane hanmefendi, hele o! Kuyruk sokumuna kadar sırtını çıplak bırakan plâtin renkli, lüks tuvaletinin içinde, masallardaki peri padişahlarının sevgillerini andırıyordu. Yüzünde pek sevinçli bir ifade vardı. Balonun tertibinde hakikaten üstün bir muvaffakiyet göstermişti. Ne kadar memnun ve mesut olsa yeriydi. Bu geceki şuhluğu, güzelliği, fevkalâdeliği aylarca dillerde dolaşacak, rakibelerini kıskançlıktan çıldırtacaktı. Ferdane hanmefendi, daha ne istivebilirdi?

Dans, içki ve müzik... Cazbant durmadan, soluk almadan ve soluk aldırmadan çahıyor, şampanyalar patlayıp yayvan bardaklara su gibi boşalıyordu. Kim bilir, gece yarısını kaç saat geçmişti.

Muharrir Ahmet Sami, üstünde Bit-pazarından kira ile alınmış, iğreti bir smokin, salonun sıcak havasına bulaşmış ter, pudra, esans ve kadın kokusunun başına verdiği ağırlıktan dolayı, bir aralık fümûvara çıkıp bir cigara yaktı. Buradan içerideki âlem, daha başka türlü görünüyordu. Kadınlar erkekli çiftler neş'e ve kahkaha içinde zıplayıp duruyorlardı. Her birinin birbirine sarılışında bir hususilik, bir ayrı mana göze carıyordu. Kim bilir, bu balo yüzünden, kaç skandal, kaç kepazelik olacak, dedikodusu haftalarca sürecekti.

Ahmet Sami, vücuduna bir az boi gelen ve omuzbaşları sarkık duran kira smokinine bakıp kendi kendisinden içgendi. Sanki buraya ne diye gelmişti? Burada yüzüne bakan bile olmamıştı. Köprü altın-

AYIN İÇİNDEN :

Fen fakültesi ve Ankara Üniversitesi

Bu ders yılı başında Ankaramız yeni bir Fakülte daha kazandı: Fen Fakültesi. Artık bu surette Ankara Üniversitesi olsun bir gerçek olarak ortaya çıkmış bulunuyor. Şimdi bu gerçeğe adım vermekten başka iş kalmamıştır. Bu suretle, zamanla yeni kültür ve ilim ocakları kazanan baş şehrimizin kültür ve ilim ahenginin tamamlanacağına inanıyoruz. Gergi Tıp Fakültesi henüz kurulmamıştır. İştittiğimize göre bu güzel iş, zaruri sebeplerden dolayı, harp sonuna kalmıştır. Fakat buna mukabil Ankaramız da Yüksek Ziraat Enstitüsü var. Ziraat Enstitüsü, Hukuk Fakültesi ve Siyasal Bilgiler okulu gibi, Maarif Vekilliğine bağlanırsa, bugün müshahas bir halde belirmiş olan Ankara Üniversitesi tam ahengini bulmuş olur ve, memleketimizin en geniş, en kalabalık gerçekleri olan toprak ve köylü gerçekleri üzerinde işliyen Ziraat Enstitüsü, kardeş fakülteler arasında kendisine mukadder olan yeri almış olur. Memleketimizin bu hususta selâhiyetli makamlarının An-

kara Üniversitesi hakkına bir karara varmalarını ümitle bekliyoruz.

Almanya'ya gönderilecek talebe meselesi etrafında kopan münakaşa

Gençlerin yetişmesinde bir zümre lehine tarafgirlik etmek memlekete hiyanet etmek derecesinde bir suçtur. Akli başında hiç bir Türk aydınının, Türk idarecisinin bunu yapacağını aklımıza bile getirmek istemiyoruz. Yeni neslin sağlam ve ehil olarak yetişmesi yarınımızın en güvenli temelidir. Şu veya bu dar ve sekte zihniyetle en küçük intisap zihniyeti, en küçük tarafgirlik varlığımızın temelini çürütür. Saltanat ve derebeylik imtiyazlarını ve bütün imtiyazları ortadan kaldırmak, bugünün dünyasında ileri teknikli ve kültürlü bir cemiyet kurabilmek için esas şartı olarak vatan-daşlar arasında tam bir eşitlik durumunu gerçekleştirmek üzere kurulan Cumhuriyet rejimimizin, yeni neslin yetişmesi hususunda son derece hassas bir titizlik gösterdiğine ve göstereceğine eminiz. Hepimizin bildiğimiz ve içimize sindirdiğimiz bu fikirleri tekrar etmeğe bizi sevkeden sebep, Almanya'ya tahsil için

da yatan çocuklar meselesindeki şöhretinden istifade ettikten sonra, artık yapacağı bir iş kalmadığı için, onu bir tarafa fırlatmışlar, onu böyle yapı yalnız, kendi haline bırakmışlardı. Demin Ferdane hanımefendiyle göz göze geldikleri halde, hanımefendi kendisini görmemezlikten gelmiş, halkın gıdası üzerinde vurgunculuğu ile tanınmış, kaba ve küstah bir tüccarla dansa kalkmıştı.

Köprü altında yatan çocuklar yararına verilen balo, en çalın anılarını yaşarken Ahmet Sami, artık kendisinin burada fuzuli bir adam olduğuna kanaat getirmişti. Yerinden usulca kalktı. Tıkanyormuş gibi nefes alamıyordu. Bir an içinde kendini sokağa dar attı. Dışarıda kış

gecelerine has olan, keskin bir ayaz, şiddetli bir soğuk vardı. Kumkapıdaki odaya gitmek için, hızlı adımlarla, yaya yürümeye başladı. Mahsus köprü altından geçti. Şurada burada, soğuğa karşı siperli köşe bucaklarda, belediye'nin yasak emrinden sonra da, kaçak olarak, müllevves pırtılar altında uyuyan sefil çocuklar gördü.

Kulaklarında halâ cazbandın çalın uğultusu, şen ve kıvrak kakahalar, gencezdeparfüm ve kadın kokusu vardı.

Ahmet Sami, köprü altında yatan çocukları uyandırmaktan korkarak, bir suçlu gibi sessizce, buradan uzaklaşmak için, adımlarını bir az daha hızlandırdı.

Bekir Sıtkı KUNT

gönderilecek talebe içinde kopan münar-kaşadır. İşin iç yüzünü tam olarak bilmediğimiz için bu hususta tam bir hükme varacak durumda değiliz. Fakat Ankara Ziraat Enstitüsü Umumi Kâtibi Dr. Sait Tahsin Tekeli'nin imzasını taşıyan, numara ve tarihli resbî vesikalarla ortaya çıkan bu münakaşa üzerine yukarıdaki sebeplerden dolayı son derece titizlikle durulması ve hakikatin olanca çıplaklığı ile ortaya serilmesi lâzım geldiğine inanıyoruz. Bu inançla, evvelâ Son Posta gazetesinde çıkmış olan yazıyı, bu meseleye hepimizin dikkatini çekmekle maarif hayatına hizmet etmiş olduğuna inandığımız Memleket dergisinden alarak basıyoruz, ve başka memleketlere talebe gönderme işlerinin sıkı mevzuata bağlanarak, Maarif vekillğinde toplanmasındaki isabeti tam mânâsı ile kavırıyoruz:

"Ziraat Vekâleti 942 - 943 yılı mezunlarından iyi ve pek iyi derece ile geçen talebeyi Avrupaya göndermeye kararmış. Bunun için gazetelere bir ilân vermiş. Bu ilân gören ve başka yerlerde bulunan alâkahılar ve istekliler hemen lüzumlu evrakı toplayıp Ankaraya yollamışlar. Ankaradakiler de mahallen müracaatte bulunmuşlar. Yine ilân mucibince müsabakaya girmek için üç gün sonra Ankaraya hareket etmişler. Oraya daha evvel gitmiş veya orada bulunanlarla Ankaraya en geç (15) Birinciteşrinde varmış olanlar arasında karşılıklı şöyle bir muhavere baş göstermiş.

Sana hangi branş teklif edildi? Sana hangisi?

Bunda hayrete düşenler hakk idiler. Çünkü henüz müsabaka yapılmamış ve gideceklerle gitmiyecekler henüz belli olmamıştı.

Böylece kendilerine teklif yapılmayanlar arasında bir münakaşadır başlamış. Mektup almayanlar almadıklarını iddia etmişler. Alanlar da aldıklarını mektupları ortaya koymuşlar. İşte bunlardan biri:

Birinci mektup — 19/8/943 tarih ve yüksek ziraat Enstitüsü rektörlüğü sayı 8919

«... Muameleye hemen başlanmak üzere (.....) sahasında talebe tahsisatı ile ihtisas yapmak arzusunuz bana hususi olarak acele bildiriminizi rica ederim.» (1)

Umumi Kâtıp
Profesör Dr. S. Tekeli

İkinci mektup — 23/9/943 tarih ve sayı 10313.

«Tesbit edilmiş ve bildirilmiş olan şubede ihtisas yapmak ve Almanya'ya gönderilmek üzere muameleniz bu hususta düşünülen bazı vaziyetlerden sonra bildirilecektir.»

Umumi Kâtıp
Prof. Dr. S. Tekeli

Üçüncü mektup — 27/9/943 tarih ve sayı 10513.

«... Usule göre bir müsabaka imtihanı açılması icap etmiştir. İmtihan günü gazete ve radyo ile bildirilecektir. İmtihan için izin verilmesi Ziraat Vekâletine arz edilmiştir. İlândan sonra hemen Vekâlete izin için müracaat ediniz. İmtihandan sonra hemen hareket için gerekli muameleler temin edilecektir. Muvaffakiyetler dilerim.»

Umumi Kâtıp
Prof. Dr. S. Tekeli

Aynı mektup (7) branş için uygun görülen (7) talibe branş zikredilmek suretilerle aynı tarih ve sayılarla bildirildiğine göre müsabakaya davet edilen fakat kendilerine mektup yazılmayan diğer talipler, müsabakaya girmeden evvel filen bertaraf edilmiş bulunuyorlardı. Çünkü şöyle bir zehap hasıl olabildi. Ve enstitü yalnız (7) branş için (7) kişiyi Avrupaya göndermiye karar vermişti ve bu hal, kadronun evvelden doldurulmuş olduğu hissini verebilirdi. Bir kısım talebeyi böyle mah-

(1) Resmî mektuplarını kolayca avırt edilebilmesi için, sıyah punto ile bastık — Adımlar.

rem mektuplar gönderilmiş olmasına ve vaziyetlerinin evvelinden tayin edilmiş gibi görünmesine rağmen açıkta bırakılanların bundan haberdar olabilmelerinin hikmeti, yukarıda da kaydettiğimiz gibi, talebenin umumiyetle herkesin böyle mektupları aldıklarını sanarak bunları birbirlerine göstermekte beis görmemeleri ve açıkta bırakılanların içinde üstün derece, dürüst ve kuvvetli elemanların bulunmasıdır.

İzahı güç görülen bu vak'ayı kaydet-tikten sonra neticeye şöyle intikal edebi-liriz:

1 — 1416 numaralı kanun hükümleri-ne göre bütün müessese ve makamlar he-sabına yabancı memleketlere gönderilecek talebeyi Maarif Vekâleti seçer. Bu itibar ile müsabakasız talebe yollamak bahis mev-zuu olamaz. Kanunu bilmemek, onun hü-kümlerinin tatbikinden kurtulmaya cevaz vermez.

2 — Seçim işi Maarif Vekâletine ait olduğuna göre Yüksek Ziraat Enstitüsü-nün umumî kâtipliğinin bu işteki rolü an-lanlamıyor.

3 — Talebeye resmî başlıklı kâğıtlar ve numara ile mektup yazıldığı-na bakılırsa bu muamele resmî bir mahiyeti haizdir. Bu, böyle kabul edilse bile (muvafakat) in hususi olarak enstitü umumî kâtipliğine bildiril-mesinin istenmesi nasıl izah olunabilir?

Aynı zamanda, bir selâhiyete dayana-rak, muamelenin resmî olduğu kanaati verilirken mektuplardan ikincisi neden mahrem olarak gönderilmiştir?

4 — Bu şeklele hâdis, izaha muhtaç görünür. Kendilerine bu şekilde mektup gönderilmeyen talebeye, kifayetsizlik, ehil olmamaslık gibi isnatlar da yapılamaz. Çünkü bunların ellerinde, ihtimal Ziraat Vekâletinin de muvafakati alınarak, Maarif Vekillîğince müsabakaya giriş belgesi verilmiştir.

5 — Müsabaka ilânının şekli ve muh-tevası da dikkate sayandır. Çünkü: İlân-da hangi branşlardan talebe gönderileceği, hangi derslerden ne şekilde imtihan yapı-lacağı, kız talebenin de gönderilip gönde-rilmiyeceği tasrih edilmemiştir.

6 — İlân 30 Eylülde Ulus gazetesinde çıkmış, bayram dolayısıyla üç gün çıkmamıştır. Müracaat müddeti ise (5) Birinci-teşrinde bitmiştir.

Bu münasebetle akla gelen şudur:

Mektup alan talebe, seçtikleri bran-şın ders gruplarına göre çalışma imkânı-nı elde etmelerine mukabil diğerleri, (20) ders grupu üzerinde faaliyetlerini taksif etmek zorunda kalmıştır. Bu, mektup alanlar hesabına bir avantaj olduğu gibi daha evvel Ankara'ya gidebilmek fırsatını vermek suretiyle kendilerini üstün bir duruma sokmuştur. Müracaat müddetinin gayet dar bir zamana sıkıştırılmış olması da müsabakaya girecek talebeden birçok-larını mağdur bir vaziyete sokmuştur. Bunlardan bir kısmı bazı vefakâr arka-daşlarının telgrafla kendilerini haberdar etmelerile vaziyeti öğrenebilmişler, ve mü-racaatlarını zamanında ulaştırmışlardır.

Buna mukabil, 4 Teşrinievvelde Rek-törlük başlığı ile ve (985) sayılı mazrufla müsabakaya girmek için müracaat eden bütün kız, erkek taliplere, başlıklı fakat sayısız, tarihsiz, ve imzasız «izin için Ve-kâlete müracaat ediniz» ibaresini taşıyan bir kâğıt ve çıkan müsabaka ilânının ku-pürü yollanmıştır. Zarfın üzerindeki dam-gadan mektubun (30) Eylülde postaya ve-rildiği iddia edilmektedir. Yine iddia edil-diğine göre bu zarflardan biri, Bursada bulunan bir talibin eline, müsabakanın ic-rasından bir gün sonra yani (6) Birinci-teşrinde değmiştir.

7 — Rektörlüğün yolladığı zarfın üze-rindeki sayılarda da bir fark vardır. 27/9/943 tarihli mektup zarfları (10513) sayılı, 30 Eylül tarihli 985 sayılıdır.

Bütün bu vesikalar alâkalı gencin elindedir. Bu genç gadre uğradığı kanaatinde-
dir. Biz bütün vesikaları gördükten sonra
bu meselenin tetkik ve tashihe ihtiyacı
gösterdiği neticesine varmış bulunuyoruz.
Ümit ederiz ki, alâkadarlar meseleye el-
koyacaklardır.

Devlet Konservatuarı Temsillerin- den: «Satılmış Nişanlı»

1943 ilkbaharında Devlet Konservatu-
varımızın temsil ettiği «Satılmış Nişanlı»
operası bu kış tekrar edildi. Ezilmiş, bed-
baht Çekoslovakyanın tanınmış bestekâri
Smetana'nın bu operası, yıllardanberi Av-
rupayı kasıp kavuran kara afetten dolayı
kendi vatanında bugün temsil edilemezken
bizim memleketimizde temsil edilmesi ve
rağbet bulması ile övünebiliriz. Bu opera-
nın hususiyeti, bütün unsurlarının, melo-
dilerinin, danslarının ve mevzuunun halk
temellerinden alınmış olmasıdır; bu cephe-
si ile Çek milli kültürünün bir ifadesidir;
fakat, unsurları mahallî olan bu eserin,
bütün gerçek sanat eserleri gibi, evrensel
ve beşerî bir tarafı da vardır ve bizler, Çe-
koslovak olmayan seyirciler de, eseri zevk-
le takip edebiliyoruz. Ana babaların ve
araya giren evlenme kılavuzunun maddî
menfaat hesaplarına dayanarak gerçekleş-
tirmek istedikleri bir evlenme işini, gençle-
rin arasında doğan aşk ve bu bağın kuv-
veti bozuyor ve temsil, «Çok iyi bir iş
oldu, bu zafer aşkın hakkı idi» sözleri
ile sona eriyor.

Bundan önceki opera temsillerinde
olduğu gibi bu sefer de eserin yalnız ses,
müzik cephesine değil, aktörlük cihetine
de ehemmiyet verilmiştir. Opera eserlerin-
de rollerin oynanmasına da ehemmiyet
vermek, eseri bir tiyatro piyesi gibi canlı
bir hale getirmeğe çalışmak şüphesiz tak-
dir edilecek bir şeydir; lâkin bu maksat
gerçekleştirilmek istenirken bazı tehlike
noktaları bekliyor, bazı sahneler «canlı»

olmaktan çıkıp, kargaşalığa düşmek te-
mayülünü gösteriyor, meselâ açılış sahne-
si... Sirk sahnesi de fazla lâubali, az buçuk
tulûata kaçıyor... Temsilin bale kısmı za-
yıftı, amma bizde balenin ananesi olma-
dığı için mazur görülebilir. Sesler, umumi-
yetle orkestra ile rekabet edemiyor, bazı
kısımlarda orkestranın içinde kayboluyor.
Bu, seslerin fazla gür olmamasından ileri
gelse gerek... Bizde ses kabiliyetleri he-
nüz memleket mikyasında taranmış değil-
dir; bu yetişenler, ilk ele gelen mahsul-
lerdir; ses terbiyesi memleketimizde de
yerleştikçe, Konservatuarımıza memle-
ketin dört köşesinden talipler çoğaldıkça,
yeni yeni kabiliyetlerin belireceğine hiç
şüphe yoktur. Fakat bugün dahi, eğer
orkestra sahnedekilerle rekabetten vaz
geçse, temsilde sesler ön plâna ahlâbılır
sanıyoruz.

Başlıca rolleri oynayanlardan Mesude
Çağlayan hem sesine, hem sahne-
ye hâkim bilgiç bir oyuncu; yal-
nız aktörlük cihetinden, biraz mü-
balâgalı ve yapmacıklı bir oynayı-
şı var. Sadı Sakpınar'ın sesi, daha işlene-
bilirse de, materyel olarak iyi, fakat sahne-
ye hâkimiyet yok, mütereddit ve çekin-
gen... Sadı Tamer, alkış, dili pepe Va-
şek rolüne tam girmişti; rolünü o kadar
maharet ve başarı ile canlandırıyordu ki
insana âdeta, rol yapıyor değil de gerçek-
ten kendisi öyleymiş gibi geliyordu. Ev-
lenme kılavuzu rolünde Ruhi Şu hem mü-
zigin, hem rolünün inceliklerine ehemmi-
yet veriyordu. Bu sanatkar bilhassa, ta-
gannide yalnız melodiye, müziğin icapları-
na değil de, aynı zamanda kelimelerimizin
dillimizdeki hususiyetini, tabii talâffuzunu
bozmadan söylemeğe itina ediyordu; ne
sesinin hacim kazanması için hecelerin ta-
lâffuzunu bozuyor, ne de ritmi belirtmek
için kelimeleri fazla eksik bir hale soku-
yordu. Makyajı ve jestleri ile de temsil et-
tiği tipi başarı ile canlandırıyordu.

YAYINLAR:

Klasiklerden tercümeler: Don Juan ve
Dr. Faustus

Maarif Vekâletinin bu yıl tercüme ettirdiği eserlerden bazalarına daha okuyucularımızın dikkatini çekmek isteriz. Şimdiye kadar okuyabildiğimiz tercüme dramları arasında bu sefer bilhassa **Doktor Faustus'u**, bir de **Don Juan'ı** dikkate değer bulduk. Bunların her ikisi de çok temiz, itinalı bir sahne dilile Türkçeye çevrilmiş. Belli ki mütercimler Türkçe sahne diline vâkıflar; hem yabancı dili hem de ana dillerini iyi biliyorlar. Bu, her mütercimde bulunmayan bir hususiyet. - Mama-fih ikincinin bir sahnesinde biraz köylü telâffuzunu taklide gayret edilmiş ki bu, tabiiilik yerine bir nevi sun'îlik doğurduğu için tercümenin ikinci bir basımında bir tarafa bırakılsa da köylülük taklidi aktörlük maharetine kalsa daha yerinde olur. - Bu oyunların her ikisinde de baş karakterler, - Faustus ve Don Juan kendi meyillerini her şeye rağmen tatmin etmek isterler. Her ikisinde de bilhassa kilisenin kalıplaşmış inançlarına bir isyan vardır. Fakat Faustus'un yazıldığı devir daha eski, (on altıncı yüz yıl) dini fikir kalıplarına daha riayetli olduğundan tabii piyesin sonunda Faustus'un nedameti ve vıdan azabı samimî ve şiddetlidir. **Doktor Faustus**, Marlowe'un 1588 de tiyatroya verdiği bir eserdir. Marlowe arzularının taşkınlığı, hudut bilmez bir bilgi sevgisi, yeni âlemler, yeni kâinatlar, yeni okyanusların esrarını meydana çıkarmak, ancak hayallerde yaşayan zevkleri tatmak, güzelliğin, servet ve kudretin en son haddini idrak etmek emelinde olan tipik bir Rönesans adamıdır. Başlıca eserlerinin hepsinde asıl, Karakterler, Timurlenk, Maltalı Yahudi, Faustus, - hep böyle arzuları, hıncıları, fituhat emelleri hudutsuz, yeni dünyalarda, görülmemiş, duyulmamış şeyler peşinde

koşan, ihtirasları, elem ve neşeleri beşer ölçüsünü aşan kimselerdir. Doktor Faustus, emellerine kavuşmak, 24 yıl dilediği gibi yaşayabilmek için ruhunu bile şeytana satar. Şeytanla mukaveleyi kendi kanile imzalamaya razı olur ve Mephistophilis 24 yıl, Faustus'un her isteğini yerine getirir. Böyle Faustus, devrin en kudretli büyüklerini, Papayı, İmparatoru, büyüünün kuvvetine hayran kılar. Dünyanın en güzel kadını, Helena'yı görür. Devrinde yüksek sayılan zevklerin hepsini tadar. Nihayet, ölüm saati yaklaşır ve Faustus, - canının cehennemlik olduğunu bildiği için - ümitsizlik içinde son demlerini beklîye bekliye ölürl gider.

Don Juan piyesinin konusunu Molière kendinden önce yazılmış İtalyanca eserlerden aldı. Molière'den önce Don Juan diye tanınan tip, çapkın, hovarda, kadın, zevk ve sefaya düşkün, zevklerine müdahale ettikleri için tanrı ve ictimai kayıtlar diye bir şey tanımaz serseri bir tipti. Molière, Don Juan'ı görüşleri daha sarıh, düşünceleri daha olgun, mantığ ve muhakemesile iş gören bir cemiyet münek-kidi olarak gösterir. Don Juan da Faustus gibi, meyillerine, insanlarla olan münasebetlerine softaların müdahalesini hiçe sayar; fakat Don Juan, on yedinci yüz yıl Fransasının, daha tenkitçi ve rasyonel düşünen bir devrin mahsulü olduğu için, en sonra ruhunun cehennemlik oluşundan ümitsizliğe düşüp azap çeken bir kimse olarak değil, biraz reybi amma « iki kere ikinin dört, iki dördün sekiz » olduğuna inanan, cesaretli, meçhule meydan okuyan mert bir insan olarak gösterilmiştir; ve Molière'in kendinden öncekilerden çok daha mütakâmil olan bu Don Juan tipi, daha sonra da bilhassa Mozart'ın Don Giovanni'si ile G. B. Shaw'ın *Man and Superman*'deki çok daha girift karakterli Tanner'e örnek olmuştur.

Molière Don Juan tipini dramına işlerken geleneğin ona öğrettiği tipin bütün

hususiyetlerini silip ortaya bütünü baş-
ka bir fert koyamazdı. O zaman bu adda
bir piyes yazmasına lüzum kalmazdı. Am-
ma Molière bu eski tipten pek az bazı çiz-
gileri muhafaza etmiştir. Meselâ onun
da Don Juan'ı kadınlara düşkündür; o
nikâh kayıtlarının kendisini ömrünün so-
runa kadar kösteklemesine isyan eder;
aşkı tavsadımı nikâh bağının bir şey ifade
edebileceğine inanmaz. O aşkında serbesi
olmayı sever:

«Kalbimi dört duvar arasında kapa-
maya bir türlü razı olamam . . . Bu benim
tabiatım. Kalbim bütün güzellerin, onu sı-
ra ile elde etmek, ve becerebildikleri ka-
dar muhafaza etmek de ellerinde.» der; ve
diğer erkeklerin aksine, gizli kapaklı, da-
lavereler çevirerek değil, açıkça tabiatı-
nın bu meylini yerine getirir.

Fakat Don Juan'ın isyanı yalnız bu
içtimai müessesenin istibdadına karşı de-
ğildir. Öyle olsaydı biz onu sadece tabia-
tının meyillerine baş eğen bir serseri sa-
yabilirdik. Molière'in Don Juan'ı bundan
çok daha üstün, daha değerli bir insandır.
O, insanın insana yardım borcu olduğuna,
insaniyete inanır. Adil, ve hakkı yenileni,
yoksulu koruyan bir tanrının bulunmadı-
ğına inanır. Bu münasebetle Don Juan'ın
fakirle muhaveresini hatırlayalım. Don
Juan fakire sorar:

« — Sen bu ormanda ne iş yaparsın?

— Bana sadaka veren iyi insanlar için
bütün gün dua etmekle meşgul olurum.

— Öyleyse elbette halin, vaktin ye-
rindedir.

— Ne gezer efendim, çok sefalet için-
deyim.

— Alay mı ediyorsun? Bütün gün dua
eden adamın işi mutlaka yolunda gider.»

Fakir ısrarla işinin bilâkis hiç de yo-
lunda gitmediğini anlatır ve yine sadaka
ister. Don Juan'ın nihayet verdiği sadaka
allah rızası için değildir; insaniyet namına-
dır:

«Haydi ne ise, al bakalım; insaniyet
namına veriyorum» der.

O, güçlü kuvvetlilerin bir olup, tek
başına savaşılan âciz bir insana hücumuna,
kuvvetin haktan üstün tutulmasına daya-
namaz. Tam fakirle konuştuğu sırada,
bir döğüş görür; bakar: «Bir adama üç
kişi hücum ediyor; iki taraf denk değil.»
der, böyle alçaklığa tahammül edemez;
hemen âcizin yardımına, hiç bir mükâfat
beklemeden koşar.

Don Juan kalp ve yapmacık olan her
şeyden nefret eder; cemiyette gördüğü
her yalan ve dolan taşlar. Hizmetçisi
Sganarelle hekim kıyafetine girer; bu ve-
sile ile biz Don Juan'ın şaklaban hekimler
hakkında ne fikir beslediğini öğreniriz. He-
kim kıyafetli hizmetçisine şöyle sorar:

— Senin öteki hekimlerden farkın ne?
Hastaların iyileşmesinde senin yardımın
ne kadarsa onların da o kadardır. (Hiz-
metçisinin verdiği bir ilaçla günlerdenberi
can çekişen bir hasta, çabucak ve rahatça
can verivermişti.) Onların sanatı baştan
başta göz boyacılığı . . . Sen de onlar gibi
hastanın talihinden pek âlâ faydalanabilir-
sin.»

Don Juan, kendi düşünce ve inançlarını
etrafındakile olduğu gibi göstererek ya-
şamının güçlüğünü epey zahmet çektikten
sonra anlar. Cemiyette, dürüst, namuslu,
özü sözü bir olan kimselere yer yok. Na-
musluluğa yalnız menfaatleri zarar gören
rahipler kızmıyor; namuslu görünmekle
cemiyette itibar gören ana, baba bile böyle
dobracı, haddinden fazla dürüst, yüksek
ahlâkı, özü, sözü ve hareketleri bir ol-
makta bulan - evlâda yar olmuyor. Don
Juan nihayet, şahsî menfaat ve kâra da-
yanan bu cemiyet düzeni içinde dört ba-
şı mamur olarak yaşayabilmenin biricik
yolu iki yüzlülük olduğunu söyler; ger-
çekten, iki yüzlü, ve yüze gülücü olunca
babası yeniden ona dost olur; inanmadığı
şeylere inanır gibi görününce rahiplerin
bile onu tutacağını bilir. Dünyayı aldat-
mak için çoğu kimse aynı riya maskesini
kullanmaktadır. Don Juan cemiyetteki bu

iki yüzlülükten, mütercimlerin temiz aklına bir Türkçe ile gevirdikleri bir tiradda bahseder: «İki yüzlülük artık moda; ve moda olan bütün kötülükler gibi iyilik yerine geçiyor. İyi adam rolü, bu gün oynanabilecek rollerin en iyisidir... Bu öyle bir sanattır ki bundaki yalana daima hürmet edilir... İnsanların bütün öteki kötülüklerinin hesabı sorulur, amma iki yüzlülük imtiyazlı bir kötülüktür.» Don Juan işte bu imtiyazlı sanat maskesinin arkasına geçip artık hiç bir engele rastlamadan dilediğini işleyebilecektir: «Kendimi gizlemeye dikkat edeceğim» der. «Gürültü, patırdı çıkarmadan eğleneceğim... Sözün kısası istediklerimi ceza görmeden yapmanın çaresi budur. Başkalarının yaptıklarını kötülerim... Karşımda biraz ahlâksızlık gördüm mü hiç affetmem. Kılm bile kıpırdamadan aman bilmez bir kin gösteri-

rim.» Don Juan kendi rahatını temin için ne yaptığını bilmeyen satılmış şaşkınlardan da faydalanacak; tıpkı o, plânlı entrikalar çeviren düzenbazlar gibi «gayretkeş yaygaracıları» kışkırtacaktır; bugün de beşer zaafından, fırsatlardan böyle faydalanan oportünistler gibi bu yaygaracıları alet olarak kullanacaktır: «Bunlar işin iç yüzünü bilmeden ötekilere karşı her kesin içinde bağırıp çağırırlar;... Keyiflerinin istediği gibi uluorta lânetler yağdırırlar.» İnsan aklı başında olunca işte devrinin kötülüklerinden böyle istifade eder.

Molière'i devrini, orta sınıfın kendini göstermekle başladığı o yüz yili Don Juan'da aksettirilmiş şekile düşününce cemiyet yapısının esas itibarile değişmediğini, Molière'in teşhir ettiği durumun ve problemlerin hâlâ devam edegelmekte olduğunu anlarız.

M. S. Ercan

Bu sayıdaki makalelerin uzunluğundan dolayı büyük romancı Zola'nın *Therese Raquin* adlı eserinin tahliline ve Köyün İçinden sahifesi ile Okuyucu sahifesine yer kalmadığına üzülüyoruz.

TÜSTAV

**SAVAŞ KARDEŞLER İZMİR
TİCARETHANESİ**

Zeytin, zeytinyağı, sabun ve her nevi sâde
yağlar, peynir vesaire satışı
Anafartalar Mevsim sokak No. 5
Tel. No. 2377 Ev. 6235
Sicil No. 3334, Kuruluş : 1930

HALİM ŞAPÇI

Zeytin, zeytinyağı, sabun ve her nevi sâde
yağlar, peynir vesaire satışı
Sebat İş hanı No. 40 Tel. No. 3752

OSMAN ÖZKAL

Kayseri Pazarı

Yumurta ve hernevi Bakkaliye toptan
Ticârethanesi
Tahtakale Caddesi Susam Sokak No. 29
ANKARA

ALİ PERÇİNEL VE KÂZIM PERÇİNER

Ticaret Evi

Zeytin, zeytinyağı, sabun ve hernevi sâde
yağlar, peynir vesaire toptan satış yeri
Kooperatif arkası Ali Nazmi Ap. No. 1/2
Tel. No. 3153, Telgraf: Ali Kâzım
Sicil No. 1912, Kuruluş 1930

ALİ RIZA YEGEN

Kayseri Pastırma Pazarı

Yeni Hal No. 21
Tel. No. 3975, Sicil No. 2007
Kuruluş tarihi : 1930

OSMAN ANTEBLİ VE İSMAİL BEKRİ

B A K K A L

Toptan ve Perâkende Şen Tecimevi
Yeni Hal No. 20 - Ankara
Tel. No. 1991 Telgraf: Yeni Hal Osman
Kuruluş ta. 1929, Sicil No. 3551

HÜSAMETTİN ÇAĞLAYAN

M A N D I R A C I

Toptan ve Perakende Beyaz ve Kaşer ve Edirne Peynirleri;
Halis Aksaray ve Urfa tere yağları, saf Ayvalık, Edremit
Zeytin yağları Tecimevi
Yeni Hal No. 3 Ankara

Tel. No. 2646, Telgraf: Hüsamettin - Yenihal

Ankara

TÜSTAV

Türkiye İş Bankası

KOCUK CARİ HESAPLAR
1944 İKRAMİYE PLANI

Kesideler: 28 İk. kânun, 2 Mayıs,

25 Ağustos, 1. İk. teşrin
tarihlerinde yapılır.

1944 İKRAMİYELERİ

1 adet ARSA (Ankara'da Kavak- lıdere'de 1024 M2. İmar ada No. 254 Parsel No. 3)	4 > 500 > = 2000. — >	10 > 200 > = 2000. — >	10 > 100 > = 1000. — >	100 > 50 > = 5000. — >	150 > 25 > = 3750. — >	300 > 10 > = 3000. — >
1 > 2000 liralık = 2000.— Lira						
3 > 1000 > = 3000.— >						

Türkiye İş Bankasına para yatırmakla yalnız para biriktirmiş ve faiz almış olmaz, aynı zamanda talinizi de denemiş olursunuz.

BIRA ○○○ BESLER ○○○ SERİNLETİR ○○○ NEŞE VERİR

Meghur âlimlerden Dr
Huber, Biranın tarihi hak
kında yazdığı bir eserde
milâttan 5-600 sene kadar

evevi başlayan Keldani medeniyetin
de biranın büyük bir yeri olduğunu
söylemektedir. Bazan yalnız arpadan
bazan da arpa ve baharattan imâl
edilen biranın kadınlar ve işçiler
tarafından çok içildiğini yine bu
âlim anlatmaktadır. Yapılan bir haf-
riyatta bulunan on mezarın, bira
imalâtını gösteren kabartmalarla tezyin edildiği ve kabart-
malar yanyana getirilince imalâtın bariz bir surette görü-
l-
düğü de aynı âlim tarafından nakledilmektedir.

**7000 SENE
EVVEL**

Bu gün içilen Biranın 7000 senelik mazisi vardır.

BIRA ○○○ BESLER ○○○ SERİNLETİR ○○○ NEŞE VERİR